

RASPOLOŽIVI FONDOVI ZA FINANSIRANJE OPŠTINSKIH PROJEKATA

Organizacija za bezbjednost
i saradnju u Evropi
Misija u Crnoj Gori

Zajednica opština
Crne Gore

Ova publikacija je objavljena zahvaljujući podršci Organizacije za evropsku bezbjednost i saradnju.
Publikaciju možete preuzeti u elektronskoj formi na sajtu Zajednice opština Crne Gore:
www.uom.me

PREDGOVOR

Proces pridruživanja Zapadnog Balkana Evropskoj Uniji je u punom zamahu. U momentu kada pripremamo ovaj, nadamo se za vas koristan priručnik, Crna Gora očekuje da dobije status zemlje kandidata.

Od tog momenta Crnoj Gori, a time i lokalnim samoupravama, biće otvorena još jedna, veća vrata koja će pružiti izuzetne mogućnosti korišćenja značajnih finansijskih sredstava za projekte koji ispunjavaju stroge EU standarde.

Mišljenja smo da je prvi korak ka ovim sredstvima najznačajniji, a to je potpuna informisanost i jasno opredjeljenje za učestvovanje u ovim programima, koje neće biti poljuljano mogućim greškama koje nam se, kao početnicima u ovom procesu, dešavaju.

To je i glavni razlog zbog kojeg je Zajednica opština Crne Gore pristupila izradi ovakvog vodiča, koji će pružiti dovoljno informacija da Vas zainteresuje šta se i u kom programu evropske pomoći može koristiti, odnosno mjesto gdje možete tražiti finansijsku i drugu pomoć za realizaciju vaše ideje i projekta.

Prilikom izrade vodiča koristili smo informacije koje smo sakupljali pretražujući sajtove sa oznakom eu, ali i naše izvore informacija u okviru sajta ministarstva za evropske integracije Crne Gore i zemalja susjeda.

U čitavom procesu imali smo, kao i do sada, nesebičnu pomoć kancelarije OEBS-a u Podgorici, na čemu im se srdačno zahvaljujemo.

Svrha našeg vodiča je da na jednom mjestu pruži pregled informacija koje su inače rasute po veb-sajtovima različitih Generalnih direktorata Evropske komisije (DG). Ukoliko korišćenjem našeg vodiča pronađete određene, vama interesantne programe, te zatim pristupite naznačenim veb-stranama, na njima ćete pronaći više detalja o tim programima i pozivima za tendere. Otkrićete da se procedure tih programa prilično razlikuju od jednog do drugog DGa. Na veb-sajtovima nekih DG-a moguće je naći i primjere tipova projekata za koje se odobravaju fondovi.

Ovaj vodič predstavlja samo početak u ovom pravcu, i sve ove informacije će biti redovno ažurirane i dopunjavane na sajtu Zajednice opština:

www.uom.me

Zajednica opština Crne Gore

DIO I

**SREDSTVA POMOĆI
EVROPSKE UNIJE**

EVROPSKA UNIJA

Evropska unija je međunarodna organizacija nadnacionalnog karaktera unutar koje su države članice povezane zajedničkim interesima i politikama koje pokrivaju područje ekonomije, industrije, socijalnih pitanja, građanskih prava, spoljne politike itd. Evropska unija predstavlja zajednicu demokratskih evropskih zemalja koje su odlučile da se udruže kako bi lakše ostvarile brojne ciljeve vezane za ekonomski, politički i društveni razvoj cijelog regiona.

Osnovni ciljevi EU su:

- ◆ promovisanje mira u Evropskoj uniji i svijetu;
- ◆ promovisanje vrijednosti Unije;
- ◆ podsticanje privrednog i društvenog razvoja kroz postojanje jedinstvenog unutrašnjeg tržišta gdje je konkurencija slobodna i skoro neograničena;
- ◆ promovisanje ekonomske kohezije i solidarnosti između država članica;
- ◆ zaštita čovjekove okoline;
- ◆ potvrđivanje vlastitog identiteta na međunarodnoj sceni vođenjem zajedničke spoljne i bezbjednosne politike i
- ◆ očuvanje i dalji razvoj Unije kao prostora slobode, bezbjednosti i pravde, na kome je omogućeno slobodno unutrašnje kretanje ljudi.

Često se kaže da je EU "metod za širenje mira" i to je jedini uspješan primjer te vrste u savremenim međunarodnim odnosima. Za čitav region zapadnog Balkana od presudne važnosti bi bilo njegovo pristupanje EU, jer bi tada, prvi put u istoriji ovog nestabilnog područja, pitanje državnih granica bilo relativizovano.

Za Crnu Goru bi od presudne važnosti bio ulazak u Evropsku uniju, prije svega zbog potvrde, jačanja i stabilnosti institucija njenog sistema, kao i zbog stvaranja okruženja gdje bi vladavina prava bila neprikosnovenjena. Isto tako, ulazak u EU bi omogućio Crnoj Gori brži ekonomski razvoj, funkcionalnu tržišnu privredu, s jedne strane, zbog povećanog priliva stranih direktnih investicija (SDI), koji bi bio posledica smanjenog rizika ulaganja u Crnu Goru kao zemlju članicu EU i, s druge strane, zbog slobodnog pristupa Crne Gore jedinstvenom evropskom tržištu, kao i strukturnim i kohezionim fondovima EU.

Opširniji tekstovi o Evropskoj uniji, njenim institucijama i regulativama dostupni su na sajtu Zajednice opština Crne Gore, u sekciji posvećenoj evropskim integracijama: i međunarodnoj saradnji:

<http://www.uom.co.me/?cat=4>

Kako koristiti sredstva pomoći EU?

Budžet Evropske unije se usvaja na period od 6 godina - poslednji je usvojen za period 2007-2013. godine. Na osnovu njega, u izvršenju budžeta EU postoje dva budžetska potperioda od po tri godine. Za svaki od budžetskih potperioda definiše se trogodišnji indikativni programski dokument (MIPD-Multi -Annual Indicative Planning Document) i višegodišnja indikativna finansijska raspodjela sredstva po godinama i sektorima prioritetima (MIFF - Multi-annual Indicative Financial Framework).

Crna Gora, kao i svaka država korisnica sredstava iz budžeta Evropske unije, mora da zaključi godišnji finansijski sporazum sa Evropskom komisijom da bi mogla da koristi budžetska sredstva EU. Međutim, programiranje, odnosno prikupljanje projekata može i mora da počne znatno ranije.

Mora se imati u vidu da je priprema, prikupljanje i izbor projekata podobnih za finansiranje vrlo dug proces jer iziskuje dosta konsultacija najpije na nacionalnom nivou, a zatim između nadležnih organa zemlje i Evropske komisije, kao i između različitih službi unutar Evropske komisije i zemalja članica.

Okvirni kalendar godišnjeg programiranja

	I kvartal	II kvartal	III kvartal	IV kvartal
Tekuća godina	PROGRAMIRANJE			Odobrenje od strane EK
Naredna godina	Finansijski sporazum		Sprovođenje projekata	

Iz gornje tabele jasno se vidi da je programiranje posao koji počinje u prethodnoj godini, a završava se tek sredinom naredne godine. To praktično znači, da će sredstva za 2011. godinu (koja se sada programiraju), biti efektivno na raspolaganju tek u drugoj polovini 2011. godine. Zatim slijedi zaključivanje pojedinačnih ugovora za individualne projekte, period javnih nabavki (robe i usluga) koji traje od četiri do šest mjeseci u zavisnosti od veličine projekta, pa tek konkretna realizacija.

Programiranjem rukovodi Ministarstvo evropskih integracija, a sva ministarstva su uključena u pripremu predloga projekata u skladu sa Višegodišnjim indikativnim programskim dokumentom. Opštine i nevladine organizacije imaju mogućnost da pošalju komentare na predložene programe: da bi iskoristile pruženu priliku, opštine treba, uz podršku Zajednice opština, da prate proces programiranja od početka, i da unaprijed sprema projekte koje bi predložile resornim ministarstvima, imajući u vidu sledeće:

- ♦ Sredstva pomoći EU nisu “brza” sredstva!
- ♦ Radi njihovog efikasnog korišćenja mora se planirati na duži rok, predviđati buduće potrebe, i nastojati da se iz realizacije jednog, stvori potreba za realizacijom narednog projekta. Iz tih razloga, uloga opštinskih menadžera, koji treba da predviđaju potrebe i koriste dodatne izvore finansiranja, postaje sve značajnija.
- ♦ Opštine, pogotovo one manje i siromašnije moraju da razviju trajne veze sa nadležnim državnim organima i predlažu projekte koji su im od interesa.
- ♦ Potrebno je biti fleksibilan u načinu organizovanja - nije dobro predlagati pojedinačne projekte samo za jednu opštinu. Mnogo je bolje ako se više njih udruži i predloži jedan projekat sa više komponenti koje se realizuju u pojedinim opštinama.
- ♦ Iskoristite Zajednicu opština kao konsultativno tijelo koje bi pomagalo procese planiranja i pripremanja projekata.

Da biste pripremili projekat koji se može finansirati iz sredstava EU, neophodno je:

- ♦ dobro poznavati dokumenta koja se odnose na prioritete u procesu evropskih integracija, i
- ♦ uspješno planiranje pomoći podrazumijeva da morate dobro poznavati dokumenta Evropske unije koja regulišu finansijske odnose i pomoć koju EU pruža Crnoj Gori. Prvi i osnovni je **Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju** (potpisan 15. oktobra 2007). Zatim, **Evropsko partnerstvo** koje predstavlja “inventar” poslova koje Crna Gora mora realizovati da bi dostigla standarde EU, ali isto tako da bi ojačala svoju privredu kako bi bila ravnopravni partner zemljama članicama. Dokument koji takođe treba poznavati, jer predstavljaju prioritete Crne Gore iz Evropskog partnerstva jeste i **Nacionalna strategija pridruživanja EU**. Takođe, potrebno je pratiti i druga dokumenta Vlade koja usvajaju resorna ministarstva, a odnose se na strateško planiranje. Za sve informacije vezane za planiranje i programiranje pomoći EU ključno je Ministarstvo za evropske integracije.

**PROJEKAT MORA BITI POVEZANI SA PRIORITETIMA EU INTEGRACIJA.
PROJEKTI MORAJU BITI DOBRO SPREMLJENI I RAZVIJENI DO DETALJA.**

Problemi u korišćenju fondova EU

Iako nam se čini da nema tih para koje se ne mogu potrošiti, u korišćenju fondova EU često se javljaju problemi jer se novac mora trošiti prema unaprijed definisanim prioritetima.

Najčešći problemi su:

- ♦ **problem apsorpcije sredstava** - novca ima, ali nema projekata koji zadovoljavaju kriterijume EU;
- ♦ **problem makroekonomskog upravljanja** - veliki priliv pomoći iz inostranstva može dovesti do inflacije, a problem može nastati i u slučaju neophodnosti povraćaja sredstava za loše projekte, što može izvršiti znatan pritisak na nacionalni budžet, i
- ♦ **problem kofinansiranja** - sindrom "lako ćemo naći naš novac" može biti skriveni problem. Kofinansiranje može imati za posledicu rast budžetskog deficita, ali isto tako i preusmjeravnje razvojnih programa isključivo na projekte koje kofinansira EU. Moguće je da se projekat odobri, a da se novac za kofinansiranje planira iz nekih budućih prihoda koji ne moraju da se ostvare. Javlja se i problem likvidnosti - novac se troši iz sopstevnih sredstava unaprijed pa se, zbog mehanizma prenosa sredstava iz EU budžeta, kasnije refundira i sl.

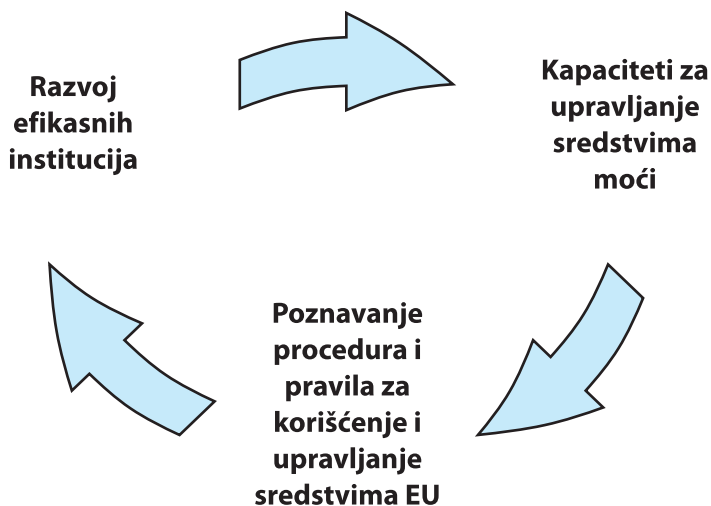
Kako spriječiti ovakve probleme?

Prije svega razvojem efikasnih institucija na svim nivoima, sa odgovarajućim kapacitetima za upravljanje sredstvima pomoći Evropske unije.

To jednostavno znači da se u svakoj opštini ili instituciji počne da uvodi, prvo, obrazovanje o načinu rada evropskih institucija i njihovim pravilima, a zatim obuka o planiranju i programiranju, projektnom ciklusu i upravljanju projektima (dobro poznavati sve faze pripreme i realizacije projekata, način pripreme tenderske dokumentacije i sl.) kao i obuka o pripremi projekata.

Procedure i pravila koja se moraju poštovati da bi se koristila sredstva EU vrlo su kompleksna. Bez njihovog poznavanja nije moguće pripremiti projekte koji su prihvatljivi za finansiranje iz sredstava programa EU. Dobrim poznavanjem postupaka izbjeći će se nerazumjevanja i uzaludan rad, kao i nezadovoljstvo što projekti nisu prihvaćeni.

Efikasna lokalna samouprava može dobro razvijenim planiranjem (strategija održivog razvoja, smanjenje siromaštva, otklanjanje ekoloških problema, razvoj lokalne infrastrukture, razvoj institucija koje podržavaju osnivanje i rast malih i srednjih preduzeća i sl.) i razvojem projekata obezbjediti znatan priliv bespovratnih sredstava iz EU.

Ovo je vrlo važan korak u pripremi za kasnije korišćenje značajnih evropskih fondova namenjenih ravnomernijem regionalnom razvoju, tj. strukturnih fondova i kohezi-onog fonda u fazi kada Crna Gora pristupi Evropskoj uniji. Prije toga, znatna sredstva će postati dostupna i dobijanjem statusa kandidata, korišćenjem svih komponenti IPA. Ta sredstva treba iskoristiti brzo i efikasno, kako bi građani vidjeli njihove efekte u što kraćem roku.

Još nekoliko savjeta za efikasno uključivanje u apsorpciju evropskih fondova:

- ♦ Jačajte međuopštinsku saradnju! Iskustvo iz drugih zemalja pokazuje da su one veoma koristan instrument za planiranje i realizaciju projekata finansiranih iz sredstava strukturnih i kohezionih fondova.
- ♦ Učite strane jezike!
- ♦ Učestvujte u obukama za donosioce odluka na lokalnom nivou o EU, i šaljite zaposlene na odgovarajuće obuke!
- ♦ Raspitajte se o mogućnostima korišćenja programa tehničke pomoći i bratimljenja (TAEX I TWINNING).
- ♦ **Investicije u ljudski kapital imaju veći efekat nego investicije u infrastrukturu!**

INSTRUMENT ZA PRETPRISTUPNU POMOĆ (IPA):

Prekogranični programi:

- ◆ Program prekogranične saradnje Crna Gora - Bosna i Hercegovina
- ◆ Program prekogranične saradnje Crna Gora - Albanija
- ◆ Program prekogranične saradnje Crna Gora - Srbija
- ◆ Program prekogranične saradnje Crna Gora - Hrvatska
- ◆ Program prekogranične saradnje Crna Gora - Kosovo
- ◆ IPA Jadranski Program prekogranične saradnje
- ◆ Višekorisnička IPA

Transnacionalni programi:

- ◆ Program transnacionalne saradnje "Prostor Jugoistočne Evrope"
- ◆ Program transnacionalne saradnje "MED"

DRUGI PROGRAMI PODRŠKE

Programi zajednice:

- ◆ Evropa za građane
- ◆ Mladi u akciji

TAIEX

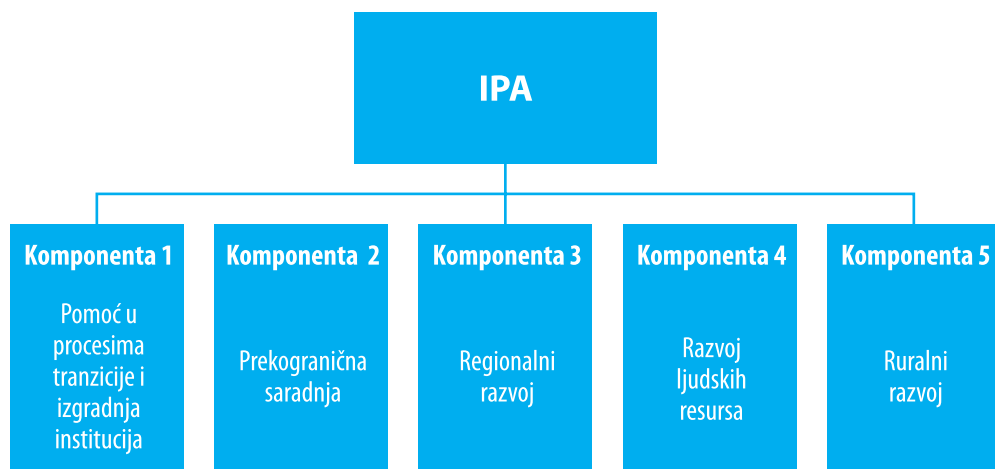
TWINING

1. Instrument za prepristupnu pomoć (IPA)

Evropska Komisija, počev od 1. januara 2007.godine, zajedno sa državnom administracijom država jugoistočne Evrope postaje nadležna institucija u upravljanju prepristupnim fondovima EU za period 2007-2013.

Novi Instrument za prepristupnu pomoć (IPA) koji je zamijenio ranije programe pomoći, odnosno obuhvatio iste i predvidio nove programe pomoći na jednom mjestu, ima za cilj da unaprijedi kapacitete državne administracije, podstakne društveno ekonomski razvoj i odgovori potrebama procesa stabilizacije i pridruživanja zemalja Zapadnog Balkana Evropskoj Uniji.

IPA sadrži ukupno pet specijalizovanih komponenti:

Komponente 1 i 2 namjenjene su zemljama potencijalnim kandidatima, dok su komponente od 1 do 5 namenjene zemljama kandidatima. Crna Gora, u vrijeme pripreme ovog dokumenta, dakle početak novembra 2010, očekivala je status KANDIDATA za članstvo u EU, od kojeg momenta će joj biti na raspolaganju sredstva iz svih navedenih komponenti. Suštinski, to znači da će velike finasijske koristi, u zavisnosti od kvaliteta projekata sa kojim se aplicira, imati svi segmenti društva, od institucija do pojedinaca.

Prema odluci EU, zemlje koje još uvijek nisu kandidati iz programa IPA mogu koristiti sredstva za finansiranje sledećih oblasti:

- ♦ jačanje demokratskih institucija, vladavine prava i institucija za njihovo sprovođenje;
- ♦ razvoj i zaštita ljudskih prava, osnovnih sloboda, veće poštovanje manjinskih prava, jednakosti polova;

- ◆ reforme državne uprave, uključujući i stvaranje sistema koji će omogućiti decentralizaciju upravljanja pomoći zemljama koje koriste sredstva EU;
- ◆ ekonomske reforme;
- ◆ razvoj građanskog društva;
- ◆ socijalna uključenost, pomirenje, jačanje povjerenja i obnova, i regionalna i prekogranična saradnja.

Među pobrojanim oblastima od posebnog značaja za lokalnu samoupravu jeste podržavanje i finansiranje reformi državne uprave, sa posebnim naglaskom na ekonomsku regionalizaciju i izgradnju ljudskih i administrativnih kapaciteta.

Finansijski okvir za IPA iznosi 11,468 milijardi eura, koliko će zemlje članice Unije izdvojiti kao pomoć zemljama jugoistočne Evrope u periodu od 2007. do 2013. godine. Od toga, za Crnu Goru je predviđeno 131,1 milion eura u periodu 2007-2010. U toku su pregovori za 2010-2013.

Za detaljne informacije o funkcionisanju i korišćenju IPA sredstava pogledajte:

http://ec.europa.eu/enlargement/financial_assistance/ipa/index_en.htm

Više informacija o navedenim programima EU pomoći potražite na zvaničnom sajtu Ministarstva za evropske integracije: www.mei.gov.me

1.1 Grant šema Evropske unije za razvoj opština za male infrastrukturne projekte

Grant šema za razvoj opština za male infrastrukturne projekte je namjenjena manje razvijenim opštinama, korisnicima Egalizacionog fonda, tj. opštinama Andrijevića, Berane, Bijelo Polje, Cetinje, Danilovgrad, Kolašin, Mojkovac, Nikšić, Plav, Pljevlja, Plužine, Rožaje, Šavnik, Žabljak i Ulcinj.

Osnovni cilj fonda je podrška ravnomjernom regionalnom socio-ekonomskom razvoju, kroz unapređenje opštinske infrastrukture. Sredstva su obezbjeđena iz fondova IPA 2008, u iznosu od 3,5 miliona eura, i 2 miliona iz IPA 2010. U prvom pozivu, koji je zatvoren 4. oktobra 2010, odobreno je 7 projekata, opština Andrijevića, Berane, Bijelo Polje, Danilovgrad, Pljevlja, Plužine i Šavnik. Ukupno je dodijeljeno 3,86 miliona eura IPA sredstava, dok je ukupna vrijednost projekata 5,3 miliona eura. Preostali iznos je obezbjedila Vlada Crne Gore, u iznosu od 1,06 miliona, i opštine i njihovi partneri, u iznosu od 0,39 miliona eura.

Sledeći poziv biće raspisan početkom 2011. godine, na kome će preostalih 1,6 miliona eura iz IPA 2010 biti raspoloživo opštinama korisnicama Egalizacionog fonda koje nisu dobile sredstva u prvom pozivu.

Grant šemu sprovodi Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori, uz podršku projekta Tehničke pomoći reformi lokalne samouprave.

Kontakt informacije:

Projekat Tehničke pomoći reformi lokalne samouprave

Mitra Bakića 142, 81000 Podgorica

Tel/fax.020/620-123

E-mail: info@lsgrp.me

Web: www.lsgrp.me

1.2 Programi prekogranične saradnje (Cross border programmes)

Programi prekogranične saradnje su instrument EU namjenjeni za pomoć i promociju preko-granične saradnje van granica EU.

Prekogranična saradnja predstavlja okvir za ubrzane ekonomske integracije u cilju smanjivanja postojećih razlika u nivou razvijenosti prekograničnih regiona, kao i za unaprjeđenje sveobuhvatne kulturne, socijalne i naučne saradnje između lokalnih i regionalnih zajednica. Obuhvatajući predstavnike sa obje strane granice, koji zajednički prolaze kroz različite korake u procesu, vođeni zajedničkim interesom, razvijaju se dobrosusjedski odnosi. Krajnji rezultati bi svakako trebalo da budu ekonomski prosperitet pograničnih regija, politička sigurnost i bezbjednost u regionu, i što lakši i bezbolniji proces evropskih integracija.

Cilj programa prekogranične saradnje jeste da se:

- ◆ postigne održiv i uravnotežen ekonomski i socijalni razvoj regiona;
- ◆ približe i upoznaju zemlje izvan EU sa planiranjem, programiranjem i finansijskim procedurama i principima dobrog upravljanja koji važe u EU;
- ◆ ostvari zajedničko angažovanje na projektima kako bi se zajednički rešavali problemi; i
- ◆ poveća sigurnost u pograničnom pojasu.

Pozivi za projektne predloge su u skladu sa pravilima programa EU za eksternu pomoć. Ovi fondovi su distribuirani kroz takozvane grant šeme, mehanizme koji omogućavaju direktne finansijske grantove korisnicima. Svaki projekat pojedinačno ima određene prioritete i ograničenja koje treba uzeti u obzir prilikom apliciranja.

Ukoliko je vaša opština uključena u neki od postojećih ili budućih programa prekogranične saradnje, **obavezno pročitajte Zajednički programski dokument**. To je relativno kratak dokument koji se može naći na sajtu Ministarstva za evropske integracije.

Ministarstvo za evropske integracije je institucija zadužena za koordinaciju i implementaciji programa, dok Delegacija Evropske Unije u Crnoj Gori ima ugovornu nadležnost. Prelaskom sa Centralizovanog sistema ugovaranja, koji je sada u primjeni, i dobijanjem statusa zemlje kandidata, koji se najavljuje za decembar 2010, naša državna administracija - Ministarstvo finansija će, u skladu sa potpisanim sporazumom i odobravanjem akreditacije, započeti primjenu decentralizovanog upravljanja sredstvima, čime će se omogućiti veća autonomija korišćenja i distribucije sredstava.

Više informacija o svim programima prekogranične saradnje možete naći na:

www.mei.gov.me, www.cbc-mne.org

1.2.1 Programi prekogranične saradnje sa Crnom Gorom:

CRNA GORA - BOSNA I HERCEGOVINA

Programsko područje

Crna Gora	Bosna i Hercegovina		
Prihvatljive opštine	Prihvatljive opštine		
1. Pljevlja	1. Jablanica	19. Hadžici	37. Tomislavgrad
2. Plužine	2. Konjic	20. Ist.Ilidža	38. Posušje
3. Žabljak	3. Trnovo	21. Ilidža	39. Grude
4. Šavnik	4. Trnovo RS	22. Široki Brijeg	40. Livno
5. Nikšić	5. Pale	23. Ljubuški	41. Sokolac
6. Herceg Novi	6. Pale Praca	24. Čapljina	42. Istočno Novo Sarajevo
7. Kotor	7. Novo Goražde	25. Čitluk	43. Sarajevo-N.G.
8. Tivat	8. Goražde	26. Stolac	44. Vogošća
9. Bijelo Polje	9. Čajnice	27. Berkovići	45. Sarajevo-S.G.
10. Mojkovac	10. Foča Uštikolina	28. Bileća	46. Sarajevo-I.S.G
11. Berane	11. Kalinovik	29. Ljubinje	47. Ilijaš
12. Kolašin	12. Rudo	30. Neum	48. Vareš
	13. Višegrad	31. Ravno	49. Breza
	14. Rogatica	32. Istočni Mostar	50. Visoko
	15. Foča	33. Trebinje	51. Kiseljak
	16. Gacko	34. Prozor/Rama	52. Fojnica
	17. Nevesinje	35. Kupres	53. Kreševo
	18. Mostar	36. Kupres (RS)	

Opšti cilj:

Podsticanje zajedničkog održivog razvoja prekograničnog područja njegovih privrednih, kulturnih, prirodnih i ljudskih resursa i potencijala kroz unaprjeđenje ljudskih resursa i zajedničkih institucionalnih veza između lokalnih zajednica i lokalnih državnih i privatnih činilaca.

Posebni ciljevi

Strateški okvir koji će podržati ovaj sveukupni cilj sastoji se od tri posebna cilja:

- ◆ Pružiti podršku uspostavljanju zajedničkih aktivnosti i strategija koje su usmjerene na zaštitu i vrijednovanje prirodnih resursa programske oblasti;
- ◆ Promovisati održivi razvoj programske oblasti kako bi se stimulisala privreda i umanjila relativna izolovanost;
- ◆ Ponovo uspostaviti prekograničnu saradnju jačanjem ranijih prekograničnih privrednih i kulturnih kontakata.

Ovaj bilateralni program obuhvata aktivnosti koje imaju za cilj (po prioritetima):

- ◆ **Prekogranični privredni razvoj sa naglaskom na turizam i ruralni razvoj;**
- ◆ **Inicijative za unapređivanje životne sredine, sa fokusom na zaštitu, promovisanje i upravljanje prirodnim resursima;**
- ◆ **Društvenu koheziju i kulturnu razmjenu kroz aktivnosti koje povezuju institucije i ljude.**

Prvi poziv za Program prekogranične saradnje između Bosne i Hercegovine i Crne Gore je bio objavljen 09. jula 2010.god. i bio je otvoren do 09. oktobra 2010.god.

U okviru ovog (prvog) poziva za dostavu prijedloga projekata, za finasiranje projekata koji uključuju prekograničnu saradnju, na raspolaganju je bio indikativni iznos od 1,980,000,00 € (900,000,00 € za Bosnu i Hercegovinu i 1,080,000,00 € za Crnu Goru). Tokom prvog poziva dostavljeno je 38 projekata. Obzirom da, u toku pripreme ovog teksta, ugovori još uvijek nisu bili potpisani, nema informacije o broju projekata koji su prošli, kao ni o opštinama koje su aplicirale.

Drugi poziv se očekuje u drugoj polovini januara 2011.god.

Sva programska dokumenta kao i praktično uputstvo o pripremi projekata možete naći na sajtu Programa: www.cbc.bih-mne.org

Kontakti programa Crna Gora - Bosna i Hercegovina:	
Zajednički tehnički sekretariat - ZTS Hamdije Čemerlića 2/XI, 71000 Sarajevo Telefon: +387 (0)33 703 816 Fax: +387 (0)33 703 465 E-mail: info@cbc.bih-mne.org	Antena Nikšić Zgrada Zetatransa, Danila Bojovića bb Telefon: +382 (0) 69 104 475 E-mail: info@cbc.bih-mne.org

CRNA GORA - SRBIJA

Programsko područje

Crna Gora	Srbija
Prihvatljive Opštine	Prihvatljiva područja
Pljevlja Bijelo Polje Berane Rožaje Plav Andrijevica Kolašin Mojkovac Žabljak Plužine Šavnik Nikšić	Zlatiborski okrug Raški okrug
Pridružene Opštine	
Podgorica Danilovgrad Cetinje	

Strateški cilj:

Približiti narode, zajednice i ekonomije prekograničnog područja da bi zajedno učestvovali u razvoju kooperativnog područja, koristeći njihove ljudske, prirodne i ekonomske resurse i prednosti.

Posebni ciljevi:

- ◆ Pobuditi motivaciju za razvoj malih i srednjih preduzeća u prekograničnoj oblasti
- ◆ Razviti turizam kao ključni sektor prekogranične ekonomije
- ◆ Promovisati prekograničnu saradnju u trgovini i pristupačnost tržištima
- ◆ Ponovo uspostaviti prekogranične veze između organizacija koje pružaju podršku poslovanju i trgovini kako bi zajedno promovisale kooperativne inicijative
- ◆ Održati dobar kvalitet životne sredine prekograničnog područja, kao ekonomskog resursa, sadašujući u inicijativama zaštite i eksploatacije
- ◆ Jačati prekograničnu interakciju među ljudima da bi se ojačale kulturne i sportske veze i da bi se podjednako koristila područja od zajedničkog interesa

Ovaj bilateralni program obuhvata aktivnosti koje imaju za cilj (po prioritetima):

- ♦ **Povećanje produktivnosti i konkurentnosti privrednih, ruralnih, kulturnih i prirodnih resursa programske oblasti;**
- ♦ **Prekogranične inicijative usmjerene na razmjenu ljudi i ideja sa ciljem poboljšanja saradnje stručne javnosti i civilnog društva**

IPA CBC budžet prekograničnog programa Srbija - Crna Gora za 2007. i 2008. godinu je spojen.

Prvi Poziv za Program prekogranične saradnje Srbija - Crna Gora je objavljen 25. juna 2010. godine i bio je otvoren do 23. septembra 2010. godine.

U okviru ovog (prvog) poziva za dostavu prijedloga projekata, za finasiranje projekata koji uključuju prekograničnu saradnju, na raspolaganju je bio indikativni iznos od 1,980,000,00 € . U ovom pozivu, ukupno je bilo prijavljeno 57 projekta. Od crnogorskih opština učestvovala su: Andrijevića, Berane, Bijelo Polje, Mojkovac, Nikšić, Pljevlja, Plužine i Žabljak.

Za finasiranje je odabrano 13 projekata, za koje je opredijeljeno oko 1,733,000,00 €.

Dio sredstava koji nije potrošen u prvom pozivu biće priključen drugom pozivu.

Drugi poziv se očekuje u februaru 2011.god.

Sva programska dokumenta kao i praktično uputstvo o pripremi projekata možete naći na sajtu:

www.cbcsrb-mne.org

Kontakti programa Crna Gora - Srbija:	
Zajednički tehnički sekretariat - ZTS <i>Vladimira Perića Valtera 36. Prijepolje</i> Telefon: +381 (0)33 712 370 E-mail: info@cbc.srb-mne.org	Antena Bijelo Polje <i>Hala Nikoljac, kancelarija 3.0 Bijelo Polje</i> Telefon: +382 (0) 50 484 813 E-mail: info@cbc.srb-mne.org

CRNA GORA - ALBANIJA

Programsko područje:

Crna Gora		Albanija	
Prihvatljive Opštine	Pridružene Opštine	Prihvatljiva područja	Pridružena područja
Opštine: Budva, Berane, Andrijevića, Plav, Danilovgrad, Podgorica, Bar, Ulcinj, Cetinje	Opština: Rožaje	Regije: Skadar i Kukeš	/

Opšti cilj programa:

Promovisanje saradnje među ljudima, opštinama i institucijama na graničnim područjima, u cilju razvoja dobrih međususjedskih odnosa, stabilnosti i prosperiteta od interesa za obje države.

Specifični ciljevi programa su:

- ♦ Promovisanje ekonomskog razvoja u programskom području kroz valorizaciju ekonomskih, turističkih i kulturnih potencijala;
- ♦ Podrška zajedničkim inicijativama u cilju zaštite, promocije i upravljanja osjetljivim eko-sistemima i održivom ekološkom razvoju;
- ♦ Unaprjeđenje saradnje i partnerstva preko granice;
- ♦ Jačanje kapaciteta nacionalnih i zajedničkih struktura u upravljanju prekograničnim programom;
- ♦ Priprema i razmjena informacija o prekograničnom programu i unaprjeđenje kapaciteta potencijalnih korisnika u pripremi i implementaciji projekata;

Ovaj bilateralni program obuhvata aktivnosti koje imaju za cilj (po prioritetima):

- ♦ **Ekonomski razvoj sa naglaskom na promociju turizma;**
- ♦ **Zaštita i unaprjeđenje životne sredine;**
- ♦ **Unaprjeđenje socijalne kohezije kroz projekte ljudi-ljudima.**

Prvi Poziv za Program prekogranične saradnje Albanija - Crna Gora je objavljen 29. juna 2009. godine i bio je otvoren do 29. septembra 2009. godine.

U ovom pozivu, ukupno je bilo prijavljeno 26 projekata. Od crnogorskih opština u svojstvu aplikanta učestvovala su 4 opštine (Ulcinj, Bar, Plav u po jednom i Glavni grad Podgorica u dva projekta). U svojstvu partnera u projektu učestvovala su tri jedinice lokalne samouprave (Prijestonica Cetinje i Gradska opština Tuzi u po jednom projektu i Opština Bar u dva projekta).

Za finansiranje je odabrano 6 projekata i potrošen je sav novac iz crnogorske alokacije koja je iznosila 540,000,00 €.

Drugi poziv za predlaganje je objavljen 28. juna 2010. godine i bio je objavljen do 11. oktobra 2010. godine.

U okviru drugog poziva za dostavu prijedloga projekata, za finansiranje projekata koji uključuju prekograničnu saradnju, na raspolaganju je bio indikativni iznos od 2,520,000,00 € (1,440,000,00 € za Albaniju i 1,080,000,00 € za Crnu Goru).

Tokom drugog poziva dostavljeno je 42 projekta. Obzirom da, u toku pripreme ovog teksta, ugovori još uvijek nisu bili potpisani, nema informacije o broju projekata koji su prošli, kao ni o opštinama koje su aplicirale.

Sva programska dokumenta kao i praktično uputstvo o pripremi projekata možete naći na sajtu:

www.cbc-mne.org

Kontakti programa Crna Gora - Albanija:	
Zajednički tehnički sekretariat - ZTS <i>L.Vasil Shanto, Rr Cajupi, Nr 167 Shkoder</i> <i>Telefon: +355 22 247-248,</i> <i>Fax: + 355 22 247-248,</i> <i>E-mail: jts_almne@yahoo.com</i>	Antena Podgorica <i>Adresa: Omladinskih brigada 4</i> <i>Telefon: +382 (0) 69 104 478</i> <i>E-mail: amcamaj@t-com.me</i>

CRNA GORA - HRVATSKA

Programsko područje

Crna Gora (Opštine)		Hrvatska (županije)	
Prihvatljiva područja	Pridružena područja	Prihvatljiva područja	Pridružena područja (Art. 97)
Herceg Novi Kotor Tivat Budva Bar Ulcinj Cetinje	Nikšić Podgorica Danilovgrad	Dubrovačko- Neretvanska županija	Splitsko- Dalmatinska županija

Strateški cilj:

Maksimalno povećanje nivoa prekogranične saradnje i uticaja.

U okviru Programa posebna pažnja biće data projektima koji će:

- ♦ Poboljšati saradnju i udruživanje iskustava između lokalnih i regionalnih zainteresovanih strana u interesu povećanja prekogranične saradnje;
- ♦ Intenzivirati i učvrstiti prekograničan dijalog i uspostaviti institucionalni odnos između lokalne administracije i ostalih relevantnih lokalnih i regionalnih zainteresovanih strana;
- ♦ Opremiti lokalne i regionalne učesnike vlasti sa informacijama i vještinama u interesu razvoja, implementiranja i vođenja prekograničnih projekata.

Ovaj bilateralni program obuhvata aktivnosti koje imaju za cilj (po prioritetima):

- ♦ **Zajedničke akcije na zaštiti životne sredine, kulturnog i prirodnog nasljeđa**
- ♦ **Zajednički turistički i kulturni prostor**
- ♦ **Mali prekogranični razvojni projekti zajednica**

Prvi Poziv za Program prekogranične saradnje Crna Gora-Hrvatska je objavljen 21. avgusta 2010. godine i bio je otvoren do 18. novembra 2010. godine.

U okviru ovog (prvog) poziva za dostavu prijedloga projekata, za finasiranje projekata koji uključuju prekograničnu saradnju, na raspolaganju je bio indikativni iznos od 1,620,000,00 € (900,000,00 € za Crnu Goru i 720,000,00 € za Hrvatsku)

U ovom pozivu, ukupno je bilo prijavljeno 24 projekta. Od crnogorskih opština u svojstvu aplikanta učestvovala su 2 opštine (Kotor i Bar). U svojstvu partnera u projektu učestvovalo je 5 opština (Kotor, Bar, Herceg Novi, Tivat i Budva).

Za finansiranje je odabrano 5 projekata, za koje je opredijeljeno ukupno 1,503,160,00 €. Dio sredstava koji nije potrošen u prvom pozivu biće priključen drugom pozivu.

Drugi poziv se očekuje početkom 2011.god.

Sva programska dokumenta kao i praktično uputstvo o pripremi projekata možete naći na sajtu Programa:

www.cbc.cro-mne.org

Kontakti programa Crna Gora - Hrvatska:	
Zajednički tehnički sekretariat - ZTS Škaljari bb, 85330 Kotor, Crna Gora Tel: +382 32 322 215, 325 144 Fax: +382 32 322 215 Web: www.cbccro-mne.org	Antena Dubrovnik Branitelji Dubrovnika 41, Hrvatska Tel/fax: +385 20 638 456 www.cbccro-mne.org

CRNA GORA - KOSOVO

Najnoviji program bilateralne saradnje, koji je još uvijek u fazi pripreme je program prekogranične saradnje Crna Gora - Kosovo.

U toku je priprema programskih dokumenata, izrađen je nacrt prvog dijela programskog dokumenta, situacione i SWOT analize, koji se odnosi na crnogorsku stranu granice. Takođe, izvršeno je imenovanje predstavnika institucija koje će u ime Crne Gore biti zastupljeni u Zajedničkom odboru za praćenje programa. Očekuje se da će program biti potpuno operativan tokom sledeće godine, kada se i očekuje prvi poziv za prikupljanje projekata.

Kontakt osoba za program:

Milisav Raspopović

Tel: +382 20 246 264

Mob: +382 67 233 533

E-mail: milisav.raspovic@gov.me

Web: www.mei.gov.me

1.2.2 IPA Jadranski Program prekogranične saradnje (IPA Adriatic Cross Border Cooperation Programme)

Ovaj program je finansiran kroz finansijski instrument za pretpristupnu pomoć IPA-II komponenta, kao i drugi programi prekogranične saradnje.

Cilj programa je da unaprijedi saradnju u Jadranskoj regiji koja je jedna od ključnih oblasti za ubrzanje procesa saradnje i razvoja u jugoistočnoj Evropi.

Glavni cilj programa je jačanje ekonomskog, društvenog i ekološkog aspekta održivog razvoja u Jadranskoj regiji, kroz strateški koordinisane akcije između partnera iz kvalifikovanih regija.

Programsko područje

Italija	Nuts 3	Opštine: Pescara, Teramo, Chieti, Ferrara, Forli-Cesena, Rimini, Ravenna, Trieste, Gorizia, Udine, Pesaro-Urbino, Ancona, Macerata, Ascoli Piceno, Campobasso, Foggia, Bari, Brindisi, Lecce, Venezia, Rovigo, Padova
Slovenija	Nuts 3	Obalno-kraška regija
Grčka	Nuts 3	Regije: Kerkyra, Thesprotia
Hrvatska	Nuts 3	Okruzi: Dubrovnik-Neretva, Istra; Lika-Senj; Primorje-Gorski kotar; Šibenik-Knin; Split-Dalmacija i Zadar
Bosna i Hercegovina	Ekvivalentno Nuts 3	Opštine: Bileća, Čapljina, Čitluk, Gacko, Grude, Jablanica, Konjic, Kupres, Livno, Ljubinje, Ljubuski, Mostar, Neum, Nevesinje, Posusje, Prozor/Rama, Ravno, Siroki Brijeg, Stolac, Berkovići, Tomislavgrad, Trebinje i Istočni Mostar
Crna Gora	Ekvivalentno Nuts 3	Opštine: Bar, Budva, Cetinje, Danilovgrad, Herceg Novi, Kotor, Nikšić, Podgorica, Tivat i Ulcinj
Albanija	Ekvivalentno Nuts 3	Regije: Fier, Durrës, Lezhë, Shkodër, Tiranë, Vlorë

Prihvatljivim projektima u Jadranskom programu smatraće se oni projekti koji uključuju najmanje jednog partnera iz zemlje članice i najmanje jednog iz zemlje sa statusom kandidata, odnosno potencijalnog kandidata. Program se sprovodi kroz dvije vrste projekata, tj. **obične** i **strateške** projekte.

Obični projekti predstavljaju najznačajniji oblik sprovođenja saradnje. Svaki od običnih projekata odnosi se na tačno određenu mjeru u okviru datog prioriteta. Za razliku od strateških projekata za koje se opredjeljuju značajno veće sume, za obične projekte se opredjeljuju manji iznosi. Vrijednost običnih projekata kreće se u rasponu od **0.5 do 5 miliona €**, pri čemu najduži period implementacije može biti 36 mjeseci. Prilikom korišćenja dodijeljenih sredstava, korisnici moraju imati na umu da maksimalan iznos, na koji mogu imati pravo iznosi 60% ukupne vrijednosti projekta, dok minimalan iznos koji im može biti na raspolaganju iznosi 100.000 €.

Strateški projekti se razlikuju od običnih po tome što mogu pokrivati više mjera i više prioriteta. Ovu vrstu projekata karakteriše visok nivo kofinansiranja, dugi rok implementacije uz aktivno učešće visoko-kvalitetnih partnera i nastojanje da se nadgrade i oblikuju mreže aktera koji obavljaju aktivnosti od opšteg interesa. Vrijednost strateških projekata kreće se u rasponu od **5 do 12,5 miliona €**. Međutim, da bi se obezbijedila adekvatna finansijska sredstva za realizaciju određenog projekta, maksimalna vrijednost za strateške projekte može biti povećana odlukom Zajedničkog odbora za praćenje Jadranskog programa.

Ko može da konkuriše?

Univerziteti, naučni i istraživački centri, opštine, poslovna udruženja, nevladine organizacije, asocijacije lokalnih vlasti itd...

Kako aplicirati?

Zainteresovani aplikanti treba da popune sva potrebna aplikaciona dokumenta i da ih dostave Zajedničkom tehničkom sekretarijatu u Akvili, Italija, gdje se sprovodi administrativna provjera. Nakon toga, Zajednički komitet za praćenje IPA ADRIATIC CBC donosi odluku o odobravanju i finansiranju prihvatljivih projekata.

Prilikom pripreme projekata obavezno koristite **Vodič za aplikante** koji se može preuzeti sa sledeće adrese:

www.adriaticpacbc.org/download/Applicants_Manual.pdf

Prvi poziv za IPA ADRIATIC CBC projekte je bio u oktobru 2009. Očekuje se raspisivanje drugog poziva.

Kontakt:

Zajednički tehnički sekretarijat / Joint Technical Secretariat

email: info@adriaticpacbc.org

telefon: +39 0862 411383

fax: +39 0862 2252

Web: www.adriaticpacbc.org

1.3 Višekorisnička IPA

Namjera Višekorisničke komponente IPA programa je da dopunjuje i bude usklađena s IPA nacionalnim programom. Koristi se samo onda kada se može ostvariti jasna komparativna prednost u odnosu na nacionalnu IPA-u kao npr. pri bavljenju s prekograničnim potrebama i problemima ili postizanje veće efikasnosti putem uspostavljanja uskladenih sistema, izgradnje regionalne mreže stručnjaka, ostvarivanje ekonomije obima i koordinacije međunarodnih finansijskih institucija.

Za koje tipove projekata se dodjeljuju sredstva?

Regionalni projekti - koji olakšavaju proces regionalne saradnje među korisnicama zapadnog Balkana, i koji promovišu pomirenje, rekonstrukciju i političku saradnju.

Horizontalni projekti - se odnose na zajedničke potrebe u nekoliko zemalja IPA korisnica i teže da postignu ekonomičnost i efikasnost u implementaciji (npr. statistika, zaštita životne sredine).

Više informacija o ovom Programu mozete naći na:

http://ec.europa.eu/enlargement/how-does-it-work/financial-assistance/ipa_multi_beneficiary_en.htm

Kontakt osoba u Ministarstvu za evropske integracije je Aleksandar Drljević.

e-mail: aleksandar.drljevic@gov.me

1.4 Programi transnacionalne saradnje

Crna Gora učestvuje i u dva transnacionalna programa i to:

1.4.1 "Prostor Jugoistočne Evrope - (SEES)"

Globalni cilj ovog programa je razvoj transnacionalne saradnje, bazirane na strateškim važnostima, koje razvijaju teritorijalnu, ekonomsku i socijalnu integraciju i potpomažu koheziju, stabilnost i konkurenciju.

Zemlje koje učestvuju u okviru programa su: Albanija, Austrija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Rumunija, Hrvatska, Makedonija, Grčka, Mađarska, Italija, Srbija, Crna Gora, Slovačka, Slovenija, Turska, Moldavija i Ukrajina.

Glavni izvor finansiranja ovog programa jeste Evropski regionalni razvojni fond (ERDF), čiji budžet za sljedeće tri godine iznosi 91.173.086 €, dok je Crna Gora (iz IPA sredstava, komponenta II) za IPA 2007/2009 opredjelila 2.230.000€.

Više informacija o ovom Programu mozete naći na:

<http://www.southeast-europe.net/en/>

Kontakt osoba u Ministarstvu za evropske integracije je Tijana Ljiljanić.

e-mail: tijana.ljiljanic@gov.me

1.4.2 Program transnacionalne saradnje "MED - Mediteranian open space"

Mediteranski Program - (MED) ima za cilj jačanje prekogranične saradnje kroz lokalne i regionalne inicijative, jačanje transnacionalne saradnje na aktivnostima koje vode integrisanom teritorijalnom razvoju, kao i jačanje interregionalne saradnje i razmjene iskustava. Ovaj program zapravo predstavlja nastavak programa MEDOCC i ARCHIMED koji su bili implementirani unutar INTERREG IIIB Inicijative, i fokusiran je na saradnju izmedju regiona zemalja članica EU u čitavoj zoni Mediterana.

Zemlje koje učestvuju u okviru Mediteranskog Programa su: Kipar, Francuska, Italija, Malta, Portugal, Slovenija, Španija, Velika Britanija, Crna Gora i Hrvatska.

Program MED će podržavati transnacionalnu saradnju partnera iz država/regiona EU i IPA država u sljedećim oblastima, koje predstavljaju prioritete Operativnog programa MED: jačanje kapaciteta za inovacije, zaštita životne sredine i održivi teritorijalni razvoj, unapređenje mobilnosti i teritorijalne pristupačnosti, policentrični i integrisani razvoj mediteranskog basena.

Procjena globalnog budžeta ERDF fonda za period 2007-2013 je 256,617,688 eura, dok su IPA sredstva (II komponenta) definisana za period 2007-2009 u iznosu od 750.000 €. Crna Gora će za naredne tri godine odvajati iz sredstava IPA 200.000 € na godišnjem nivou.

Uslov za prijavljivanje je da učestvuju 3 države članice EU.

Više informacija o programu i načinu apliciranja možete naći na:

<http://www.programmemed.eu>

Kontakt osoba u Ministarstvu za evropske integracije je Marija Maraš.

e-mail: marija.maras@gov.me

1.5 Komponente III i IV IPA Programa

Naredni koraci tokom EU integracionog procesa zahtijevaju, između ostalog, opsežne pripremne aktivnosti za pristup IPA komponentama III, IV i V. Naime, u decembru ove godine, Crna Gora treba da dobije status kandidata, što će joj omogućiti korišćenje svih pet IPA komponenti. Neophodno je napomenuti da postoji još jedan preduslov za otvaranje svih komponenti. Naime, komponente III, IV i V će biti operativne tek nakon dobijanja akreditacije za uvođenje decentralizovanog implementacionog sistema upravljanja sredstvima Evropske unije (DIS). Proces decentralizacije podrške Evropske unije zemljama korisnicama je jedan od glavnih ciljeva IPA programa. On podrazumijeva prenos odgovornosti za upravljanje fondovima na državu korisnicu IPA sredstava, tj. prenosi se vlasništvo nad programiranjem, implementacijom i upravljanjem finansijskom podrškom Evropske unije. Kako bi se gore navedeni preduslovi ispunili, Crna Gora mora pripremiti neophodne institucije, strukture i strateška dokumenta za IPA komponente III i IV.

Komponenta III, Regionalni razvoj

Kroz komponentu Regionalni razvoj mogu podržati aktivnosti iz sljedećih oblasti:

1. Saobraćajna infrastruktura, odnosno projekti koji se odnose na konkretno povezivanje između nacionalnih mreža, kao i između nacionalnih i trans-evropskih mreža;
2. Aktivnosti vezane za unaprijeđenje životne sredine, tj. projekti koji se tiču upravljanja otpadom, vodosnadbijevanja, gradske kanalizacije i kvaliteta vazduha, obnove kontaminiranih područja i zemljišta, projekti koji se tiču održivog razvoja i koji su od koristi za životnu sredinu, povećanja energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije;
3. Aktivnosti koje unaprijeđuju regionalnu konkurentnost i podstiču stvaranje održivog zapošljavanja, pružanje poslovnih i tehnoloških usluga, pristup IT, promovisanje razvoja tehnologije, istraživanje i inovacije, razvoj poslovnih mreža i klastera itd.

Komponenta IV, Razvoj ljudskih resursa

Član 151 IPA Implementacione uredbe previđa da komponenta Razvoj ljudskih resursa ima za cilj da podrži jačanje ekonomske i socijalne kohezije, prioriteta Evropske strategije zapošljavanja u oblasti zapošljavanja, obrazovanja i treninga i socijalne inkluzije. Konkretno, područje primjene ove komponente će pokriti sljedeće prioritete, čije utvrđivanje zavisiti od okolnosti svake države korisnice IPA programa:

1. Povećanje **prilagodljivosti radnika, preduzeća i preduzetnika** uslovima tržišta rada, sa ciljem poboljšanja predviđanja i pozitivnog upravljanja ekonomskim promjenama, posebno putem promovisanja: doživotnog učenja i povećanja investiranja u ljudske resurse od strane preduzeća i radnika; dizajn i širenje inovativnih i produktivnih oblika organizacije rada;
2. Poboljšanje **pristupa zapošljavanju** i održivom uključivanju na tržište rada onih koji traže posao i neaktivnih ljudi, prevencija nezaposlenosti, posebno dugoročne i nezaposlenosti mladih, podsticanje aktivnog starenja i produžavanje radnog vijeka, povećanje učešća na tržištu rada posebno promovisanjem: kreiranja, modernizacije i jačanja institucija tržišta rada, sprovođenja aktivnih i preventivnih mjera, obezbjeđivanja ranog identifikovanja potreba, poboljšanja pristupa zapošljavanju i održivom povećanju učešća i napretka žena u zapošljavanju, povećanja učešća migranata u zapošljavanju, a time jačanje njihove društvene integracije, olakšavanja geografske i profesionalne mobilnosti radnika, kao i integracija prekograničnih tržišta rada;
3. **Socijalno uključivanje** i integracija ljudi u nepovoljnom položaju, sa ciljem njihove održive integracije tokom zapošljavanja i borbe protiv svih oblika diskriminacije na tržištu rada, posebno promovisanjem: puteva za integraciju i ponovnog stupanja u radni odnos socijalno ugroženih ljudi, prihvatanja različitosti na radnom mjestu i odsustva diskriminacije;

4. Promovisanje **partnerstva i inicijativa** kroz umrežavanje relevantnih aktera, kao što su društveni partneri i nevladine organizacije, na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou, što bi se iskoristilo za reforme u oblasti zapošljavanja i uključivanja na tržište rada;

Ulaganje u ljudski kapital, posebno promovisanjem: izrade, uvođenja i sprovođenja reformi u obrazovnim sistemima i obuke, u cilju razvoja zapošljavanja i relevantnosti tržišta rada; većeg učešća u obrazovanju i obuci tokom životna; razvoja ljudskih potencijala u istraživanju i inovacijama; umrežavanja aktivnosti između institucija visokog obrazovanja, istraživanja, tehnoloških centara i preduzeća; Jačanje **institucionalnih kapaciteta i efikasnosti javne administracije** i javnih usluga na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou i, gdje je to relevantno, socijalnih partnera i nevladinih organizacija, sa ciljem reformisanja i dobrog upravljanja u zapošljavanju, obrazovanju i obuci, kao i društvenih oblasti.

Adekvatne pripreme za IPA komponente III i IV zahtijevaju rukovođenje i vlasništvo crnogorske administracije nad procesom višegodišnjeg i strateškog programiranja sredstava, kako i aktivnosti koje se tiču uvođenja DIS-a. Sa strateške tačke gledišta, važno je da crnogorska administracija upravlja ovim procesom, imajući svo vrijeme u vidu četiri nerazdvojive oblasti kojima treba upravljati paralelno:

- ♦ **Razvoj strateškog okvira** / Strateški okvir usklađenosti - Strategic Coherence Framework (SCF) i Operativni programi - Operational programs (OP);
- ♦ **Uspješna priprema projekta i upravljanje projektima;**
- ♦ **Prenošenje ovlašćenja za decentralizovano upravljanje;**
- ♦ **Obuka.**

Iskustvo ostalih država kandidata pokazuje da **završetak ovog procesa može trajati i do tri godine.**

2. Drugi programi podrške

2.1 Programi zajednice (Community Programmes)

Pojam "Program Zajednice" (Community Programme) odnosi se na niz aktivnosti koje usvaja Evropska unija da bi podržala i podstakla saradnju između država članica u različitim oblastima, koje su povezane sa politikama EU. Radi sprovođenja dogovorenih politika utvrđuju se višegodišnji akcioni programi za ostvarivanje ciljeva koje su EU i države članice postavile u određenim sektorima. Programi ne podrazumjevaju isključivo saradnju vlada država članica, već podrazumijevaju saradnju privrede, organizacija civilnog društva i državnih institucija. Programi su namijenjeni državama članicama, ali na osnovu posebne stavke u opštem budžetu EU. Države kandidati i potencijalni kandidati mogu učestvovati u ovim programima, što podrazumijeva finansijsko učešće država nečlanica u budžetu EU kao uslov pristupanja programima. Finansijsko učešće u ovim programima ne postavlja ograničenje broja projekata, tako da svaka država,

shodno svojim kapacitetima i mogućnostima, može iskoristiti pomenuti budžet u potpunosti, više nego je finansijski participirala ili, čak i, manje od toga. Obzirom da obuhvataju većinu politika Zajednice, realizacija ovih programa omogućava i pripremu za pristupanje Evropskoj uniji. Države kandidate i njihove građane upoznaju sa politikama i metodama rada Unije, ohrabruju razmjenu korisnih iskustava i olakšavaju transfer znanja i dobre prakse, posebno u onim oblastima *acquis communautaire* (evropskog zakonodavstva) koji su od izuzetnog značaja za proces reformi i evropske integracije.

2.1.1 Programima Zajednice u kojima Crna Gora ima pravo učešća

Okvirni program za konkurentnost i inovativnost 2007-2013 (Competitiveness & Innovation Framework Programme - CIP)

Okvirni program za konkurentnost i inovativnost 2007-2013 (CIP) obuhvata tri specifična programa:

- ♦ Program za preduzetništvo i inovacije (The Entrepreneurship and Innovation Programme) EIP
- ♦ Program podrške politici informacione i komunikacione tehnologije
- ♦ Program Inteligentna energija za Evropu u kome zemlje van EU ne mogu da učestvuju

Memorandum o razumjevanju za učešće u Programu za preduzetništvo i inovacije, potpisan je 3. marta 2008. godine između predstavnika Evropske komisije i Ministarstva za ekonomski razvoj Crne Gore.

Učestvovanje u okviru programa CIP je naročito usmjereno na evropske organizacije i preduzeća, uz poseban naglasak na mala i srednja preduzeća. Više informacija o ovom Programu mozete naći na:

<http://ec.europa.eu/cip/>

Sledeći programi nisu naročito relevantni za lokalne vlasti, ali se učešćem u svim programima Zajednice u svojstvu partnera takođe mogu steći znalajna iskustva:

Sedmi okvirni program za istraživanje (Seventh Framework Programme - FP7)

Sedmi okvirni program za istraživanje (FP7) objedinjuje sve inicijative EU koje se odnose na istraživanje i igra ključnu ulogu u dostizanju ciljeva kad je riječ o rastu konkurentnosti i zapošljavanja. Širi ciljevi programa FP7 grupisani su u pet kategorija: saradnja, ideje, ljudi, kapaciteti i nuklearno istraživanje i obuka.

Memorandum o razumjevanju za učešće u ovom programu potpisan je 25. januara između predstavnika Evropske komisije i Ministarstva prosvjete i nauke Crne Gore, budući da mogućnost za učestvovanje u ovom programu imaju zemlje članice, kandidati i potencijalni kandidati.

Budžet za Sedmi okvirni program za istraživanje od 2007. do 2013. godine je 50,5 milijardi €. Više informacija o ovom Programu mozete naći na:

http://cordis.europa.eu/fp7/home_en.html

Erasmus Mundus

Erasmus Mundus je program namijenjen jačanju evropske saradnje i međunarodnih veza u okviru visokog obrazovanja, kroz visokokvalitetne postdiplomske studije, koji studentima širom svijeta daju šansu da se uključe u post-diplomske studije na evropskim institucijama, a akademskom osoblju pružaju priliku da se angažuju na projektima u inostranstvu. Specifični ciljevi ovog programa se odnose na promovisanje evropske ponude visokog obrazovanja, kao i povećanje razmjene diplomiranih studenata i akademskog osoblja iz trećih zemalja. Ministarstvo prosvjete i nauke koordinira aktivnosti u okviru ovog programa.

Budžet programa Erasmus Mundus u periodu od 2004. do 2008. godine je 230 miliona €, od kojih se 90% odnosi na stipendiranje. Više informacija o ovom Programu mozete naći na:

http://eacea.ec.europa.eu/erasmus_mundus/

Mladi u akciji (Youth in Action)

Glavni cilj programa Mladi u akciji jeste pružanje podrške evropskom građanstvu i solidarnosti među mladim ljudima između 13 i 30 godina putem sljedećih aktivnosti:

- ◆ promovisanje aktivnog građanstva mladih, naročito njihovog evropskog građanstva;
- ◆ razvijanje solidarnosti među mladima;
- ◆ jačanje razumijevanja među ljudima posredstvom mladih;
- ◆ doprinos razvoju kvalitetnog sistema podrške za aktivnosti mladih i jačanje kapaciteta omladinskih organizacija građanskog društva;
- ◆ promovisanje saradnje u kreiranju politika na nivou Evrope.

Sljedeće zemlje mogu da učestvuju u ovom programu: države članice, zemlje potpisnice EFTA-e, zemlje koje su učesnice sporazuma o uspostavljanju EEA, zemlje potencijalni kandidati i zemlje kandidati za članstvo u EU i Švajcarska.

U okviru ovog programa, pored organizacija koje se bave aktivnostima u navedenoj oblasti, fizička lica mogu dobiti dotacije. Budžet programa Mladi u akciji je 885 miliona €. U zavisnosti od prirode aktivnosti, finansijska pomoć može biti u obliku subvencija ili stipendija. Više informacija o ovom Programu mozete naći na:

http://ec.europa.eu/youth/index_en.htm

2.1.2 Evropa za građane (Europe for citizens)

Glavna svrha ovog programa je da premosti jaz između građana i EU, finansijskim pomoćnim sredstvima kojim se potpomažu aktivna evropska prava građanstva. Namijenjen je podsticanju saradnje građana i njihovih organizacija iz različitih zemalja. Podržane aktivnosti u okviru ovog programa grupisane su u četiri akcije: aktivni građani Evrope, aktivno civilno društvo za Evropu, zajedno za Evropu i aktivan pomen evropskim žrtvama.

Ove aktivnosti uključuju:

- ♦ direktnu razmjenu između građana Evrope kroz njihovo učešće u aktivnostima pobratimljenih gradova;
- ♦ strukturalnu podršku organizacijama civilnog društva na evropskom nivou;
- ♦ strukturalnu podršku evropskih istraživačkih organizacija javne politike;
- ♦ direktnu saradnju između organizacija civilnog društva iz različitih država članica;
- ♦ razna dešavanja, studije, ankete i ispitivanja javnog mnjenja, sredstva informisanja i obavještavanja.

U ovom programu mogu da učestvuju države članice EU, zemlje kandidati i potencijalni kandidati, zemlje Evropske ekonomske zone (EEA) i zemlje potpisnice EFTA-e. U okviru ovih zemalja, kvalifikovane organizacije za učešće su: lokalne vlasti i organizacije, evropske istraživačke organizacije javne politike (ekspertske grupe), lokalne grupe građana, nevladine i druge organizacije civilnog društva, radnička udruženja, obrazovne institucije.

Budžet Programa Evropa za građane do 2013. godine je 215 miliona €.

Kroz ovaj program, opštine regiona bi bile u prilici da uspostave partnerske odnose i bližu direktnu saradnju sa raznim EU partnerima - ali, da bi se omogućio pristup tim sredstvima, nacionalne vlasti moraju da izraze želju i obavežu se na učešće u programu. Zemlje iz našeg regiona kojese se obavezale da učestvuju u ovom programu su Hrvatska, Makedonija i Albanija. U programu, na žalost, još uvijek ne učestvuju Crna Gora, Srbija i BiH. Više informacija o ovom Programu mozete naći na:

http://ec.europa.eu/citizenship/index_en.htm

2.2. Instrument za tehničku podršku i razmjenu informacija - technical assistance and information exchange instrument (TAIEX)

Cilj Instrumenta za tehničku podršku i razmjenu informacija (TAIEX) je pružanje kratkoročne tehničke pomoći novim državama članicama EU i zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima za članstvo u EU u skladu sa sveobuhvatnim ciljevima politike Evropske komisije u oblasti usklađivanja, primjene i sprovođenja pravnih propisa ili *acquis-a* EU.

Na taj način TAEKS praktično ima ulogu posrednika u prenosu iskustava Evropske komisije i zemalja članica EU zemljama u procesu pridruživanja EU. Imajući u vidu da su ostali programi pomoći EU uglavnom usmjereni na dugoročne projekte pomoći, TAEKS je prevashodno usmjerena na rešavanje pravnih problema u kratkom roku, uz korišćenje postojećih iskustava i znanja zemalja članica EU.

TAEKS, dakle, odgovara na konkretne zahtjeve zemalja u procesu pridruživanja EU, pružajući im konkretna i prilagodljiva rešenja. Neophodno je naglasiti da TAEKS nije nikakav finansijski program EU i ne finansira samostalne ili grupne projekte. TAEKS finansira samo aktivnosti koje u cijelini organizuje.

Program TAIEX pruža sljedeće vrste pomoći: posjete eksperata zemljama korisnicima, studentske posjete koje omogućavaju zemljama korisnicima da se upoznaju sa načinom na koji se zemlje članice EU bave praktičnim pitanjima, seminari i radionice radi prezentovanja i objašnjavanja pomenutih pitanja, obuke u cilju sticanja neophodnih tehničkih vještina, monitoring i analiza napretka, korišćenje baza podataka i informacionih sistema i prevodjenje. Mogućnost učešća u finansiranju u okviru TAIEX-a imaju: državni organi, organi lokalne samouprave, državni parlamenti, profesionalna i poslovna udruženja, predstavnici sindikata i udruženja poslodavaca, sudstvo i policija, tumači, revizori i prevodioci zakonodavnih tekstova.

U Crnoj Gori je, u proteklom periodu održan veliki broj seminara i radionica u okviru TAIEX-a, koji su prvenstveno bili namijenjeni zaposlenima u državnoj upravi, sa izuzetkom radionice o deponijama za odlaganje otpada u opštinama, koja je bila namijenjena i lokalnoj administraciji.

Potencijalni korisnici ovog instrumenta mogu sami inicirati učešće u ovom programu na način što će ispuniti aplikacioni formular i poslati ga Nacionalnom koordinatorskom centru.

Aplikacioni formular možete preuzeti sa:

http://ec.europa.eu/enlargement/taieux/index_en.htm

Nacionalni koordinatorski centar je Miloš Bošković.

e-mail: milos.boskovic@gov.me

2.3 *Twinning*

Twinning program predstavlja jedno od osnovnih sredstava za izgradnju institucija kao dijela podrške za pristupanje EU.

Cilj Twinning programa je pružanje pomoći zemljama korisnicima za razvoj moderne i efikasne administracije, sa strukturom, ljudskim resursima i upravljačkim sposobnostima neophodnim za sprovođenje *evropskog zakonodavstva* u skladu sa standardima koji postoje u državama članicama.

Twinning pruža okvir za saradnju administracija u zemljama korisnicima sa njihovim pandanima u državama članicama. Oni zajedno rade na razvijanju i implementaciji projekata čiji je cilj transpozicija, prilagođavanje i sprovođenje određenog propisa EU.

Projekti obuhvataju ravnopravnu razmjenu ekspertize i iskustva u razvijanju javnog sektora, predstavljaju istinska partnerstva i podstiču blisku saradnju.

Učestvovanje u okviru TWINNING-a imaju države članice EU, zemlje kandidati i zemlje potencijalni kandidati za članstvo u EU. Organi državne uprave su korisnici Twinning programa. Više informacija o ovom Programu mozete naći na:

http://ec.europa.eu/enlargement/how-does-it-work/technical-assistance/twinning_en.htm

Kontakt osoba u Ministarstvu za evropske integracije je Dunja Nelević.

e-mail: dunja.nelevic@gov.me

2.4 *Podrška za poboljšanje upravljanja u javnoj administraciji - SIGMA*

Sigma je zajednička inicijativa Evropske unije i Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD), većinom finansirana od strane EU. Od 1992. godine OECD i PHARE Program Evropske unije su započeli SIGMA program u interesu davanja podrške zemljama centralne i istočne Evrope u njihovoj reformi javne uprave. Podrška SIGMA inicijative uključuje kratkoročne posjete službenika ili experata iz država članica, kao i pomoć u reformskim procesima i identifikaciji prioriteta, pomoć u procesu izgradnje institucija i postavljanja zakonskog okvira i vođenje pomoći od strane EU i drugih donatora u pripremi projekata i implementaciji akcionih planova.

Sigma realizuje aktivnosti u bliskoj saradnji sa Generalnim direktoratom za proširenje Evropske komisije i Delegacijom Evropske komisije. Više informacija o ovom Programu mozete naći na:

<http://www.sigmaweb.org>

Kontakt osoba u Ministarstvu za evropske integracije je Aleksandar Drljević.

e-mail: aleksandar.drljevic@gov.me

DIO II

DRUGI FONDOVI

DRUGI FONDOVI

1. Fondacija Institut za otvoreno društvo - Predstavništvo Crna Gora (Foundation Open Society Institute-Representative office Montenegro)

Naziv programa

Evropske Inicijative

Cilj programa/projekta

Jačanje uloge lokalnih uprava u procesu pridruživanja Crne Gore Evropskoj Uniji.

Geografska oblast

Crna Gora

Ko može da konkuriše

Sredstva se uglavnom dodjeljuju nevladinim organizacijama. U izuzetnim slučajevima sredstva mogu biti dodijeljena i lokalnim upravama.

Konkursna procedura i vremenski rok

Formulari za prijavljivanje dostupni su na internet stranici:

www.osim.org.me

Konačna odluka o dodijeli granta se donosi u roku od 30 dana od dana podnošenja. Prilikom pripreme predloga projekata sva eventualna pitanja se mogu poslati na:

e-mail: bbegu@osim.org.me

Minimalni/maksimalni iznos

Nema određenog minimalnog i maksimalnog iznosa.

Trajanje projekta

Nema ograničenja.

Ograničenja

Pojedinci i političke partije ne mogu da konkurišu za sredstva, kao ni organizacije koje nisu registrovane u Crnoj Gori.

Kontakt

E-mail: bbegu@osim.org.me; Web: www.osim.org.me

2. Balkanski fond za demokratiju “The Balkan Trust for Democracy”

Naziv programa

Povezivanje građana sa državnom upravom; Regionalna saradnja

Cilj programa/projekta

Program Povezivanje građana sa državnom upravom dodeljuje sredstva lokalnim i nacionalnim organizacijama koje rade na poboljšanju uključivanja građana u rad državnih organa, podsticanju participatornog odlučivanja u rešavanju problema, aktivnog građanstva, političkih reformi, građanskog obrazovanja, nadzora nad radom državnih organa i na drugim kreativnim i efikasnim projektima vezanim za demokratsko konsolidovanje; i

Regionalna saradnja - program se uklapa u gore navedene kriterijume ali je cilj da se podrže projekti kojima se podstiču naponi na uspostavljanju prekogranične i regionalne saradnje kako bi se razmijenjivali primjeri najbolje prakse, rješavali zajednički problemi demokratskog razvoja i stvarale mreže kontakata između vlada, nevladinih organizacija, građanskih inicijativa i drugih institucija koje rade na boljem razumijevanju i saradnji širom regiona.

Geografska oblast

Region Balkana

Ko može da konkuriše

Sredstva se dodjeljuju lokalnim i nacionalnim vlastima, lokalnim građanskim grupama i nevladinim organizacijama u zemlji, obrazovnim institucijama i medijima iz zemalja koje mogu da konkurišu.

Konkursna procedura i vremenski rok

Formulari za prijavljivanje dostupni su na internet stranici:

http://www.gmfus.org/cs/grantmaking/balkan_trust_for_democracy/grantmaking/how_to_apply.

Konačna odluka o dodijeli granta se donosi u roku od dvije nedjelje od dana podnošenja.

Prilikom pripreme predloga projekata sva eventualna pitanja se mogu poslati na:

e-mail: balkantrust@gmfus.org.

Minimalni/maksimalni iznos

Dodjeljuju se sredstva u rasponu od 5.000 do 75.000 USD. Većina donacija kreće se u rasponu od 10.000 do 25.000 USD.

Trajanje projekta

Nema ograničenja

Ograničenja

Pojedinci i političke partije ne mogu da konkurišu za sredstva. Organizacije koje nisu iz zemlje domaćina ne mogu da konkurišu za direktne donacije. Međutim, uzimaju se u razmatranje projekti koji se realizuju u okviru saradnje između stranih i lokanih organizacija. Balkanski fond ne dodjeljuje sredstva za akademska istraživanja, stipendije, putovanja, humanitarnu pomoć, projekte povratka izbjeglica i interno raseljenih lica, vjerske aktivnosti, šeme mikrofinansiranja, inicijative za razvoj poslovnog sektora, kreiranje i održavanje veb-sajtova, umjetnost i nauku.

Kontakt

E-mail: balkantrust@gmfus.org

Web: www.gmfus.org/balkantrust

3. Evropski Fond za Balkan (European Fund for the Balkans)

Cilj programa/projekta

Evropski fond za Balkan je višegodišnja zajednička inicijativa evropskih fondacija osmišljena da bi preduzimala i podržavala inicijative čiji je cilj približavanje Zapadnog Balkana Evropskoj Uniji kroz dodjelu grantova i radne programe, te je, kao takva, usredsređena na pojedince i organizacije iz zemalja Zapadnog Balkana.

Kao direktni nastavak Međunarodne komisije na Balkanu (2004-2006), Fond sjedinjuje "strategiju izgradnje zemalja-članica" sa razvojem funkcionalne državne administracije i izgradnju "baze", što su mu glavni prioriteti.

Oblast podrške

Javna administracija, omladina, mediji, istraživanja usmjerena ka politici, ekspertske grupe (Think Tanks), NVO.

Geografska oblast

Zapadni Balkan

Ko može da konkuriše?

Uopšteno govoreći, prihvatljivi za traženje podrške od strane Fonda su organizacije i pojedinci sa Zapadnog Balkana.

Evropski fond za Balkan organizuje konkurse za predaju predloga koji nastoje da proizvedu inovativne i obećavajuće ideje a koje predočavaju lica i organizacije sa Zapadnog Balkana. Ne prihvataju se predlozi iz oblasti koje nisu zadate. Fond podržava projekte koji su u skladu s njegovim prioriternim programskim oblastima tako što preko cijele godine organizuje konkurse za predaju predloga.

Kontakt

Evropski fond za Balkan (European Fund for the Balkans)

E-mail: info@balkanfund.org

Web: www.balkanfund.org

4. Centralnoevropska inicijativa (CEI)

Centralnoevropska inicijativa je osnovana 11. novembra 1989. godine u Budimpešti, kao prvi forum koji promovise regionalnu saradnju izmedju zemalja centralne i istočne Evrope. Trenutno ima 18 članica. Crna Gora je članica CEI od 2006. godine, a 2010. godine Crna Gora je preuzela predsjedavanje Centralnoevropskom inicijativom.

Projekti se podržavaju u okviru tri programa:

- ◆ Fond CEI za saradnju (CEI Co - operation Found)
- ◆ Klimatski fond CEI (CEI Climate Fund)
- ◆ Poverenički fond CEI (CEI Trust Fund)

4.1 Fond CEI za saradnju (CEI Co - operation Found)

Cilj programa/projekta

Da bi se olakšalo sprovođenje programa i projekata koje CEI ili organizuje ili sponzoriše, Ministarstva inostranih poslova su na svom sastanku održanom u Milanu juna 2001. odlučila da se osnuje Fond CEI za saradnju. Tom prilikom je odobren godišnji budžet od 300.000 EUR, koji se pokriva iz godišnjih doprinosa svih zemalja članica CEI, prema njihovom nacionalnom dohotku.

Oblast podrške

- ◆ Klima i životna sredina
- ◆ Održiva energija
- ◆ Razvoj preduzeća, uključujući turizam
- ◆ Razvoj ljudskih resursa
- ◆ Informativno društvo i mediji

- ♦ Međukulturna saradnja, uključujući manjine
- ♦ Višemodalni transport
- ♦ Nauka i tehnologija
- ♦ Održiva poljoprivreda
- ♦ Međuregionalna i prekogranična saradnja
- ♦ Podizanje svijesti za postizanje ovih ciljeva u smislu obuke i obrazovanih mjera

Geografska oblast

Sve države članice CEI.

Ko može da konkuriše?

Institucije (vladine, nevladine) iz zemalja članica CEI.

Konkursna procedura i vremenski rok

Prijave za planirane aktivnosti treba da stignu u CEI-ES do **1. aprila** za sprovođenje od jula do decembra, te do **1. oktobra** za sprovođenje od januara do juna.

Informacije o tome kako konkurisati i o Pravilima za dodijelu se nalaze na internet stranici:

<http://www.ceinet.org/main.php?pageID=111>

Minimalni-maksimalni iznos koji se dodeljuje

Fond CEI za saradnju će ko-finansirati aktivnosti u različitim oblastima pod uslovom da je barem 50% resursa dobijeno od drugog donatora.

Trajanje projekta

Kratkoročni projekti (konferencije, seminari, obuke, radionice)

Ograničenja

Da bude uključeno najmanje 1/3 zemalja članica CEI

Kontakti:

<p>Mr. Milan Begović <i>CEI National Coordinator</i></p> <p>Tel. +382 20 244 413 fax +382 20 225 70</p>	<p>CEI Executive Secretariat <i>Via Genova 9, 34121 Trieste, Italy</i></p> <p>E-mail: applications.coopfund@cei-es.org</p>
--	--

4.2 Klimatski fond CEI (CEI Climate Fund)

Cilj programa/projekta

Cilj Fonda je da promoviše projekte u oblasti zaštite klime i životne sredine u državama članicama CEI koje nisu članice Evropske Unije. Fond će se finansirati iz Češke Republike. Klimatski fond CEI će se koristiti za projekte u oblasti zaštite klime i životne sredine, u korist država članica CEI koje nisu članice EU: Albanije, Bjelorusije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Makedonije, Moldavije, Crne Gore, Srbije i Ukrajine.

Oblast podrške

Fond će naročito podržavati aktivnosti koje vode do:

- ◆ povećanja energetske efikasnosti
- ◆ unapređenja i širenja tehnologija povoljnih po životnu sredinu
- ◆ istraživanja i razvoja u oblasti obnovljive energije
- ◆ toga da nove tehnologije za korišćenje održive energije budu i ekonomski održive
- ◆ podrške prelaska prevoza kako lica tako i robe na energetski efikasnije načine saobraćaja
- ◆ sanacije starih ekoloških problema
- ◆ upravljanja otpadom
- ◆ snabdijevanja pijaćom vodom, upravljanja vodom
- ◆ podizanja svijesti za postizanje ovih ciljeva u smislu obuke i obrazovnih mjera

Prihvatljive aktivnosti:

Prihvatljive su sledeće vrste aktivnosti: studije izvodljivosti, razvojni planovi, revizije, stručne analize, konsultacije, razmjena osoblja, sastanci stručnjaka, studijska putovanja i obuka, prenos tehničkih vještina (know-how), grantovi za istraživanja, mala tehnička unapređenja relevantna za klimu i energiju itd. Aktivnosti koje pripremaju teren za pozajmicu od strane međunarodnih finansijskih institucija ili drugih banaka za razvoj biće podržane na preferencijalnoj osnovi. Korisnici aktivnosti moraju biti CEI zemlje koje nisu države članice EU (navedene u tekstu naprijed).

Geografska oblast

Sve države članice CEI

Ko može da konkuriše?

Sva tijela iz javnog i privatnog sektora, kao i nevladine organizacije (NVO), koje rade u javnom interesu, iz jedne od 18 zemalja članica CEI, mogu da konkurišu za finansiranje. Međunarodne organizacije su takođe prihvatljive za konkurisanje.

Konkursna procedura i vremenski rok

Prijave i Pravila procedure nalaze se na sajtu:

<http://www.ceinet.org/main.php?pagelD=399>

Prvi poziv za podnošenje projekta je bio krajem 2008. godine. Očekuje se raspisivanje novog poziva.

Minimalni-maksimalni iznos koji se dodeljuje

Doprinos Klimatskog Fonda CEI ne može biti veći od 40.000 EUR.

Kontakti:

Mr. Milan Begović <i>CEI National Coordinator</i> Tel. +382 20 244 413 fax +382 20 225 70	CEI Executive Secretariat <i>Via Genova 9, 34121 Trieste, Italy</i> E-mail: applications.coopfund@cei-es.org
---	---

4.3 Povjerenički fond CEI (CEI Trust Fund)

Cilj programa/projekta

Misija CEI Sekretarijata za projekte (CEI Project Secretariat- CEI-PS) sa sjedištem u Trstu kao i glavne kancelarije Evropske banke za rekonstrukciju i razvoj - EBRD - u Londonu jeste da pomogne zemljama u kojima CEI djeluje da se kreću naprijed u svom ekonomskom i političkom tranzicioniom procesu kroz unapređivanje startegija koje vode ka boljem dijalogu o politici, kao i kroz finansijsku podršku koja vodi do sponzorisanja određenih projektnih zadataka i razvojnih programa. Povjerenički fond CEI kojim se upravlja u EBRD u okviru Zvanične jedinice za ko-finansiranje, odjeljenje koje se konkretno bavi tehničkom saradnjom, finansiranjem u vidu grantova i zvaničnim ko-finansiranjem sa donatorskim agencijama, stoji na raspolaganju za ovu svrhu.

Oblast podrške

Tehnička saradnja (TC) vezano za investicione projekte i razvojne programe

Preko svog Povjereničkog fonda u Evropskoj banci za rekonstrukciju i razvoj CEI Sekretarijat za projekte promoviše i nadzire saradnju na investicionim projektima uporedo sa EBRD investicijama u nizu oblasti, uključujući poljoprivredu, transport, energiju, mala i srednja preduzeća (MSP), opštinsku infrastrukturu i usluge, bankarstvo, osiguranje, institucionalnu izgradnju i osposobljavanje kapaciteta, s posebnim težištem na jačanje prenošenja tehničke vještine (know-how), promovisanje reformi, ekonomsku tranziciju i korišćenje i uvođenje savremenih tehnologija.

CEI program razmjene tehničke vještine /know-how/ (KEP)

Od 2004. Povjerenički fond obezbjeđuje sredstva za projekte koji se sprovode u okviru Programa za razmjenu tehničkih vještina (Know-how Exchange Programme - KEP). Program nudi ko-finansiranje projekata za pomoć pri razvoju koji između sebe sprovode države članice CEI, u oblastima i u sektorima kao što su javna administracija, nabavke, poljoprivreda, razvoj MSP, promocija FDI i drugo. Projekti će imati ekonomsku poza-dinu, pokrivajući ekonomsku tranziciju ili jačanje institucija u oblastima koje su u vezi sa evropskom ekonomskom integracijom. Svaki projekat se mora sprovoditi uz pomoć različitih oruđa za prenošenje tehničke vještine (npr. studijska putovanja, privremeni premještaj zaposlenih, ankete, priprema priručnika itd.) u kombinaciji koja obećava uspješnu implementaciju date tehničke vještine u instituciji koja je primalac programa.

CEI aktivnosti za saradnju (međunarodna događanja, radionice i seminari)

U prošlosti su Povjerenički fond i EBRD promovisali i pomagali pri planiranju, finansiranju i realizaciji niza aktivnosti za saradnju, s naročitim težištem na ekonomske i investicione subjekte, kao što su poljoprivreda, energetika, ekologija, MSP i transport.

Geografska oblast

Sve države članice CEI

Ko može da konkuriše?

Program je otvoren za sva tijela iz javnog i privatnog sektora, međunarodne i nevladine organizacije (NVO), koje rade u javnom interesu, i koje su registrovane u zemljama članicama CEI koje pripadaju Evropskoj Uniji.

Konkursna procedura i vremenski rok

Da bi se olakšalo "uparivanje" sa drugim donatorskim programima, prijave se primaju tokom cijele godine (a zavise od sredstava na raspolaganju). Evaluaciju prijava vrši Sekretarijat CEI, a odobrenje daje Odbor Nacionalnih koordinatora (CNC). Podnosioci prijava treba da uzmu u obzir da u većini slučajeva proces evaluacije traje od 1 do 2 mjeseca.

Minimalni-maksimalni iznos koji se dodijeljuje

Finansiranje se obezbjeđuje iz CEI Povjereničkog fonda pri Evropskoj banci za rekonstrukciju i razvoj (EBRD) koji sponzoriše Italija, kao i iz Austrijske agencije za razvoj. CEI nudi ko-finansiranje do 50% od ukupnih troškova projekta i do 40.000 EUR po projektu.

Kontakti:

Mr. Milan Begović <i>CEI National Coordinator</i> Tel. +382 20 244 413 fax +382 20 225 70	CEI Executive Secretariat <i>Via Genova 9, 34121 Trieste, Italy</i> E-mail: applications.coopfund@cei-es.org
---	---

DIO III

**MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE
U CRNOJ GORI**

1. Misija OEBS-a u Crnoj Gori, Program Demokratizacije - Lokalna samouprava

Naziv Projekta

Jačanje lokalne samouprave u Crnoj Gori

Ciljne grupe:

Lokalna samouprava u Crnoj Gori

Kratak opis aktivnosti projekta

Projekat "Jačanje lokalne samouprave u Crnoj Gori" se sastoji od nekoliko podprojekata, i to:

Baza podataka Zajednice opština Crne Gore

Projekat se realizovao u 2010. godini, uz blisku saradnju sa Zajednicom opština, opštinskim institucijama, i VNG International.

Rezultat projekta je da Zajednica opština na svojoj internet stranici ima Bazu podataka o crnogorskim opštinama koja je dostupna potencijalnim donatorima, investitorima, međunarodnim organizacijama, a i samim opštinama, na koji način se olakšao pristup podacima od značaja za njihove aktivnosti.

Program za borbu protiv korupcije na lokalnom nivou: Modeli propisa i odluka za javne etike

Zajedno sa Nacionalnim planom za borbu protiv korupcije na nacionalnom nivou, detaljni "Model Programa za borbu protiv korupcije na lokalnom nivou" (2008-2011) stupio je na snagu 2008. godine. Prema odredbama Modela programa, Misija OEBS-a u Crnoj Gori je od 2008. godine odigrala primarnu ulogu u podršci pripreme dva kodeksa, i to: *Etički kodeks izabranih predstavnika i funkcionera u lokalnoj samoupravi* i *Etički kodeks lokalnih službenika i namještenika*.

Misija OEBS-a je posvetila posebnu pažnju uključujući lokalne eksperate za pripremu "Vodiča za primjenu etičkog kodeksa u lokalnoj samoupravi".

Dalje, Misija je, u bliskoj saradnji sa Zajednicom opština i lokalnim ekspertima, koordinirala pripremu dva različita Modela za propise i odluke kako bi pomogla crnogorskim opštinama da uspostave dvije etičke komisije: jednu za lokalne službenike i namještenika, a drugu za izabrane predstavnike i funkcionere u lokalnoj samoupravi.

Program razvoja liderstva za lokalne vlasti 2010

Od 2009. godine, Misija OEBS-a u Crnoj Gori obezbjeđuje kontinuirano sprovođenje "Programa odgovornog rukovođenja u lokalnoj samoupravi", u skladu sa Akcionim planom reforme lokalne uprave za 2010. godinu. Ovaj projekat ima za cilj strukturalno poboljšanje crnogorskih jedinica lokalne samouprave, omogućujući im da procijene efikasnost rukovodstva i pružanja usluga. Zajednica opština Crne Gore igra glavnu ulogu u koordinisanju terenskog i praktičnog rada, uz podršku Ministarstva unutrašnjih poslova i javne uprave i funkcionera iz drugih opština.

Program "Najbolje prakse"

Program "Najbolje prakse" je uveden u Crnu Goru 2007. godine od strane Savjeta Evrope, sa ciljem da utvrdi, javno nagradi i prenese najbolje prakse među lokalnim zajednicama u Crnoj Gori. Osnovni ciljevi programa su da identifikuje postojeće inovativane i odličane prakse u pružanju usluga na lokalnom nivou i da ih širi na druge jedinice lokalne samouprave.

Od 2009, OEBS je preuzeo finansijsku obavezu i podržava Zajednicu opština Crna Gora u implementaciji ovog programa.

Model Statuta opštine

I pored zakonske obaveze da donesu statut, pojedine opštine u Crnoj Gori to nijesu učinile, bez obzira što je protekao dosta dug period od usvajanja Zakona o lokalnoj samoupravi, koji je u međuvremenu pretrpio nekoliko izmjena i dopuna, od kojih posljednje početkom 2010. godine. Najnovije izmjene i dopune zahtijevale su od opština da upodobe svoje statute sa izmjenama iz zakona, u roku od 6 mjeseci od njegovog stupanja na snagu. Misija OEBS-a je, u saradnji sa Zajednicom opština, u skladu sa projektnim zadatkom zadužila ekspertsku radnu grupu da pripremi Model "Statut opštine" u skladu sa zahtjevima iz zakona. Model Statuta je dostavljen svim crnogorskim opštinama.

Planirane aktivnosti za 2011. godinu

I u 2011. godini, OEBS će nastaviti da prati implementaciju zakona, podzakonskih akata, strategija i akcionih planova na polju lokalne samouprave u saradnji sa Ministarstvom unutrašnjih poslova i javne uprave. Misija OEBS-a planira da pruži podršku opštinama koje uvode e-upravu, kao instrument jačanja transparentnosti i efikasnosti. Takođe, OEBS će nastaviti sa podrškom programima najbolje prakse i odgovornog rukovođenja u lokalnoj samoupravi.

Kontakt informacije:

Misija OEBS-a u Crnoj Gori

Bulevar Sv. Petra Cetinjskog 1a, 81000 Podgorica

tel: +382 20 406 401 (lok.402)

Fax: +382 20 406 431

2. USAID Crna Gora- Projekat ekonomskog razvoja

Naziv projekta:

Projekat ekonomskog razvoja

Ciljne grupe:

Ciljne grupe su mala i srednja preduzeća iz sektora turizma i poljoprivrede, kao i 13 opština sa sjevera Crne Gore.

Kratak opis aktivnosti projekta:

USAID-ov Projekat ekonomskog razvoja (Economic Growth Project) koji implementira CHF International je 8.1 milion dolara vrijedan projekat za ekonomski razvoj sjevera Crne Gore.

Konkretno, cilj projekta je razvoj konkurentnosti malih i srednjih preduzeća iz sektora turizma i poljoprivrede, kao i unapređenje poslovnog okruženja u 13 opština na sjeveru Crne Gore (Kolašin, Mojkovac, Bijelo Polje, Berane, Andrijevica, Plav, Rožaje, Pljevlja, Žabljak, Plužine, Šavnik, Nikšić i Danilovgrad).

U skladu sa radnim planom projekta za prvu godinu, tokom sljedećeg mjeseca planirano je formiranje Savjetodavnog radnog tijela (SRT) u svakoj od trinaest opština. SRT biće sastavljeno od predstavnika EGP, predstavnika lokalne samouprave, preduzeća, nevladinog sektora i zainteresovanih građana. Za početni period glavni zadatak SRT će biti da predloži manje infrastrukturne projekte. CHF će odabrati najmanje po jedan ovakav projekat u svakoj od 13 opština.

Naime, opštine koje iskažu jaku inicijativu radi unaprjeđenja poslovnog okruženja biće podržane od strane projekta za investicije koje unaprijeđuju opštinske biznis usluge. Tokom prve godine 2-3 opštine biće odabrane putem tendera kao pilot učesnici. One će proći programe poboljšanja usluga što uključuje operativnu analizu, obuku zaposlenih i manja infrastrukturna unaprijeđenja.

Model unaprijeđenja koji će biti sproveden tokom prve godine postaći će interesovanje za replikaciju i u drugim opštinama na sjeveru Crne Gore koje će EGP projekat podržati u naredne 2-4 godine.

Trajanje projekta:

Projekat će trajati četiri godine.

Kontakt informacije:

Economic Growth Project / USAID VII Udarne brigade 9, 81000 Podgorica Tel/fax: +382 20 227 585	Economic Growth Project / USAID 13. jula bb, 51000 Berane Tel/fax: n/a
---	---

3. UNDP Crna Gora- Razvoj kapaciteta lokalne samouprave u Crnoj Gori

Naziv projekta:

Razvoj kapaciteta lokalne samouprave u Crnoj Gori

Ciljne grupe:

Lokalna samouprava u Crnoj Gori

Kratak opis projekta:

U kontekstu tekuće reforme i decentralizacije, odgovornosti lokalnih samouprava postaju sve važnije i značajnije. Do sada je učinjen određeni napredak, međutim efektivnost i odgovornost u pružanju javnih usluga predstavljaju i dalje ozbiljan izazov u smislu potrebne fiskalne decentralizacije, ograničenih kapaciteta u u pripremi i implementaciji lokalnih razvojnih strategija, kroz regulatornu kompleksnost i nestabilne sisteme obuke. Projekat je razvijen kao podrška opštinama u njihovim naporima ka usvajanju visokih evropskih standarda kvalitetnijih servisa za građane.

Projekat se oslanja na dva segmenta: jačanje međuopštinske saradnje i jačanje skupština opština u Crnoj Gori.

Sa jedne strane, prvi segment se bazira na jačanju znanja i vještina koje će voditi međuopštinskoj saradnji u konkretnim oblastima, kao što je zajedničko pružanje osnovnih usluga, zajedničko planiranje, zajedničko apliciranje za Evropske fondove, što će doprinijeti značajnim uštedama i odgovornošću lokalnih samouprava, koje će pružati bolje usluge.

Na drugoj strani, drugi segment programa je fokusiran na jačanje efektivnosti, demokratizaciji funkcija skupština opština kroz usvajanje iskustava Češke Republike na polju lokalne administracije. U konačnom, projekat će doprinijeti unapređenju znanja, vještina i funkcija skupštinske službe uključujući sekretare skupština u Crnoj Gori.

Trajanje projekta:

Januar 2010-Jun 2011.

Kontakt informacije:

UNDP Crna Gora

Bulevar Sv. Petra Cetinjskog 1A, 81000 Podgorica

Tel: +382 20 225 533

Fax: +382 20 225 551

e-mail: vladimir.djurkovic@undp.org

3.1 Programi i fondovi Ujedinjenih nacija

- ◆ Konferencija Ujedinjenih nacija o trgovini i razvoju - UNCTAD
www.unctad.org
- ◆ Program Ujedinjenih nacija za kontrolu droge - UNDCP / dio Kancelarije Ujedinjenih nacija za drogu i kriminal - UNODC
www.unodc.org
- ◆ Program Ujedinjenih nacija za životnu sredinu - UNEP (Crna Gora i UNEP)
www.unep.org
- ◆ Fond Ujedinjenih nacija za djecu - UNICEF (Crna Gora i UNICEF)
www.unicef.org
- ◆ Program Ujedinjenih nacija za razvoj - UNDP (Crna Gora i UNDP)
www.undp.org
- ◆ Fond za razvoj žena Ujedinjenih nacija - UNIFEM
www.unifem.org
- ◆ Kapitalni fond za razvoj Ujedinjenih nacija - UNCDF
www.uncdf.org
- ◆ Volonteri Ujedinjenih nacija - UNV
www.unv.org
- ◆ Populacioni fond Ujedinjenih nacija - UNFPA
www.unfpa.org
- ◆ Kancelarija Visokog komesara za izbjeglice - UNHCR (Crna Gora i UNHCR)
www.unhcr.org
- ◆ Svjetski program za hranu - WFP
www.wfp.org
- ◆ Agencija UN za pružanje pomoći i rad sa palestinskim izbjeglicama na Bliskom Istoku UNRWA
www.unrwa.org
- ◆ Program Ujedinjenih nacija za naseobine - UN HABITAT
www.unhabitat.org

4. GTZ Crna Gora - Opštinska zemljišna politika u Cnoj Gori

Naziv projekta:

Opštinska zemljišna politika u Cnoj Gori

Ciljne grupe:

Lokalna samouprava u Crnoj Gori

Kratak opis projekta:

Sveukupni cilj projekta Opštinska zemljišna politika u Cnoj Gori je: "Poboljšanje zakonske sigurnosti i unapređenje opštinskog planiranja i upravljanja na polju korišćenja zemljišta kao resursa."

Projekat je naročito usmjeren na opštine kao lokalne samoupravne jedinice i primarne korisnike katastarskih i zemljišnih podataka. Njima se podrška pruža u cilju unapređenja njihovog prostornog i urbanističkog planiranja kao i u naplate poreza na nepokretnosti. Osnažene su horizontalna mreža opština, vertikalna povezanost sa državnim nivoom (ministarstva, Uprava za neketnine) i saradnja sa privatnim sektorom (biroi za planiranje i geodetske poslove). Partneri na nacionalnom nivou dobijaju podršku u oblasti unapređenja zakonskog i institucionalnog okvira.

U okviru projekta uspostavljen je pristup podacima o nepokretnostima i vlasništvu Uprave za Nekretnine i pružena je podrška njihovom koršćenju za potrebe opština (npr. prostorno i urbanističko planiranje, porez na nepokretnosti, upravljanje opštinskim zemljištem).

Ono čime se projekat bavi, vladavina zakona, održivo korišćenje zemljišta i jačanje lokalne samouprave predstavlja glavne ciljeve razvojne politike Savezne Republike Njemačke. Projekat je takodje u skladu sa agendom ekonomske reforme Crne Gore, čime se stavlja akcenat na značaj stvaranja pouzdanije klime za investicije (uključujući zakonsku i plansku sigurnost) za ekonomski razvoj sa jedne strane, i jačanje opštinske samouprave sa druge strane. Kroz promovisanje saradnje izmedju Uprave za neketnine i opština, projekat se takodje bavi i ključnim razvojnim problemom.

Trajanje projekta:

Mart 2004 - Decembar 2011

Kontakt informacije:

German Technical Cooperation (GTZ)

Belvederska 5, 81000 Podgorica

Tel: +382 20 208 295

Fax: +382 20 208 296

5. Austrijska agencija za razvoj (ADA)

Naziv projekta:

Održivi regionalni razvoj regiona Bjelasice, Komova i Prokletija

Ciljne grupe:

Ciljne grupe su opštine Andrijevica, Berane, Bijelo Polje, Kolašinu, Mojkovcu i Plav, kao i sva zainteresovana udruženja, organizacije, preduzeća i pojedinci iz sektora turizma i poljoprivrede koji se nalaze na teritoriji pomenutih opština.

Kratak opis aktivnosti projekta:

Projekat Održivi regionalni razvoj regiona Bjelasice, Komova i Prokletija predstavlja treću fazu projekta i finansiran je od strane Austrijske razvojne agencije ADA. Projekat je fokusiran na sjever Crne Gore i realizuje se u šest opština pomenutog regiona i to u: Plavu, Andrijevici, Beranama, Bijelom Polju, Mojkovcu i Kolašinu.

U skladu sa radnim planom projekat je podijeljen na šest modula koji obuhvataju: planinski turizam, agro turizam, kulturni turizam, nacionalne parkove, lokalni razvoj i jačanje kapaciteta. Projekti koji su do sada realizovani u okviru našeg projekta uglavnom su od regionalnog značaja. Driektna budžetska linija koja se tiče opština ponaosob vezana je za modul lokalni razvoj. Ovim segmentom predviđena je realizacija projekata u vrijednosti do 45.000 evra po opštini. Projekti koji se budu finansirali iz pomenutog budžeta biće odabrani u saradnji sa Lokalnim agenda grupama (LAG). Vrijedi napomenuti da ovaj budžet opštinama stoji na raspolaganju kao mogućnost za kofinansiranje projekata finansiranih od strane nekih drugih organizacija, institucija, donatora. Ukupna sredstva projekta predviđena za realizaciju projekata iz svih šest modula biće utrošena isključivo u opštinama koje pokriva projekat koji realizuje Regionalna razvojna agencija.

Vrijednost projekta:

Ukupna vrijednost projekta je 1,5 miliona evra.

Trajanje projekta:

Projekat traje tri godine (01.12.2009. do 30.11.2012.)

Kontakt informacije:

Regionalna razvojna agencija za Bjelasicu, Komove i Prokletije

IV Crnogorske 26; 84 300 Berane;

Tel.: +382 51 237 004

Faks: +382 51 237 004

Email: office@bjelasica-komovi.co.me

6. Svjetska Banka

Iz kredita i zajmova Svjetske banke Vlada Crne Gore i resorna ministarstva realizuju sljedeće projekte:

- ♦ Projekat zaštite ekološki osjetljivih turističkih oblasti kojim je predviđena izgradnja dvije regionalne deponije za primorske opštine kao i prateće opreme i poboljšanje usluga u oblasti upravljanja otpadom. Jedna od njih - deponija na Lovanji - je izgradjena i zatvorena a ugovor za projektovanje i izgradnju druge deponije (deponija Mozura za opštine Bar i Ulcinj) biće potpisan početkom 2011. god.
- ♦ Projekat zemljišne administracije i upravljanja - koji je usmjeren na poboljšanje efikasnosti u procesu prostornog planiranja, izdavanja dozvola i uknjižbe nekretnina. U okviru ovog projekta u tenderskoj proceduri je izrada prostorno-urbanističkih planova za 6 opština.
- ♦ Projekat institucionalnog razvoja i jačanje poljoprivrede - na jačanje ruralnog razvoja, jačanje administrativnih i upravljačkih kapaciteta u skladu sa pretprijetnim zahtjevima EU, te upravljanje, administraciju i monitoring.
- ♦ Projekat energetske efikasnosti - kojim se podržavaju investicije u vidu saniranja odabranih škola i zdravstvenih ustanova (32 škole renovirane, radovi na sanaciji 4 škole i 2 zdravstvene ustanove u toku) sa dugoročnim ciljem poboljšanja energetske efikasnosti u ovim objektima.
- ♦ Projekat reforme zdravstvenog sistema (primarni nivo i strategija za sekundarni/tercijalni nivo).
- ♦ Itegralno upravljanje ekosistemom Skadarskog jezera - Regionalni projekat (finansiran iz GEF-ovh sredstava) čiji je cilj da se pomogne Vladama Crne Gore i Albanije da obezbijede zaštitu i održivo korištenje prirodnih resursa, povećanje turističkih potencijala na jezeru i podrška efektivnijem upravljanju jezerom u prekograničnom kontekstu.

Kontakt:

Kancelarija Svjetske banke u Crnoj Gori

Bul. Svetog Petra Cetinskog 7, 81000 Podgorica

Tel.: +382 20 403 295

Tel/Fax: +382 20 665 353

Web: www.worldbank.org.me

7. Evropska banka za rekonstrukciju i razvoj (EBRD)

Evropska banka za rekonstrukciju i razvoj nudi širok spektar finansijskih instrumenata, pri čemu ima fleksibilan pristup u struktuiranju svojih finansijskih proizvoda. Glavni oblici direktnog finansiranja koje EBRD može da ponudi su zajmovi, kapital i garancije.

Evropska banka za rekonstrukciju i razvoj podržava modernizaciju vodovodne infrastrukture u opštini Danilovgrad sa zajmom od 5.3 miliona za finansiranje izgradnje kanalizacione mreže, postrojenja za prečišćavanje i unapređenje vodosnadbjevanja.

Kontakt:

Evropska banka za rekonstrukciju i razvoj

T.C. Palada, Serdara Jola Piletica bb, 81000 Podgorica

Tel: +382 20 237 173/174/175

Fax: +382 20 237 195

8. Kancelarija Savjeta Evrope u Crnoj Gori

Naziv projekta:

Jačanje lokalne samouprave u Crnoj Gori- Faza II

Ciljne grupe:

Lokalna samouprava

Kratak opis aktivnosti projekta:

Program Jačanje lokalne samouprave u Crnoj Gori - Faza II predstavlja zajedničku inicijativu Evropske komisije i Savjeta Evrope.

Cilj programa je pružanje podrške centralnim i lokalnim vlastima u Crnoj Gori u daljoj razradi strategije decentralizacije i primjeni institucionalnih i pravnih reformi u oblasti lokalne samouprave.

Trajanje projekta:

2009-2011.

Kontakt informacije:

Kancelarija Savjeta Evrope u Podgorici

Novaka Miloševa 6, 81000 Podgorica

Tel/fax: +382 20 230 819

e-mail: podgorica@coe.int

9. Turska agencija za međunarodnu saradnju i razvoj (TIKA)

Turska agencija za međunarodnu saradnju i razvoj (TIKA) je razvojna agencija turske vlade osnovana 1992. godine. Kategorije razvojne pomoći koju pruža TIKA uključuju sledeće: tehničku saradnju, direktne investicije, zajmove i kredite, humanitarnu pomoć, i sl. TIKA ima predstavništvo i u Podgorici i saradivala je već sa nekoliko opština u Crnoj Gori, obezbeđujući pomoć u izgradnji infrastrukture, renoviranju škola, i sl.

Kontakt:

Turska agencija za međunarodnu saradnju i razvoj (TIKA)

Prištinska bb, Stari Aerodrom, 81000 Podgorica

Tel: + 382 20 629 548

e-mail: podgoritsa@tika.gov.tr

10. Ambasade u Crnoj Gori

Pored gore navedenih fondova, ambasade evropskih i drugih zemalja, kao i njihove razvojne agencije, često sprovode manje programe pomoći koji su dostupni i lokalnim samoupravama. Trenutno, informacije o relevantnim planiranim i aktuelnim projektima i programima u Crnoj Gori mogu se naći na sajtovima sledećih ambasada:

Britanska ambasada

Informacije o Bilateralnom programskom budžetu i Strateškom programskom fondu - Ujedinjenje Evrope mogu se naći na:

<http://ukinmontenegro.fco.gov.uk/en/about-us/working-with-montenegro/projects-in-montenegro/>

ili dobiti mailom: podgorica@fco.gov.uk.

Holandska ambasada

Više informacija o programu MATRA Holandske vlade dostupno je na:

http://www.nlembassy.rs/The_Embassy/Departments/Development_assistance/Bilateral_cooperation_with_Montenegro

Norveška ambasada

U 2010, Norveška ambasada je raspisala konkurs za male projekte u oblasti razvoja civilnog društva:

<http://www.norveska.org.rs/Embassy/bilateral/Project-support/Embassy-Fund-20101/>

Japanska ambasada i Japanska razvojna agencija. (JICA)

O dosadašnjim donacijama Japanske Vlade možete se informisati na:

<http://www.yu.emb-japan.go.jp/Srpski/PomociDonacije.htm>

i na sajtu JICA: <http://www.jica.go.jp>

Aneks - Vodič za potencijalne korisnike prekograničnih programa

Programski dokument

Prekogranični program saradnje predstavlja osnovni dokument kojim se reguliše implementacija svih inicijativa prekogranične saradnje. Izrada ovog dokumenta predstavlja osnovni korak u ciklusu prekogranične saradnje. Zemlje učesnice u programu prekogranične saradnje su imenovale svoje predstavnike i zajedno učestvuju u procesu izrade programskog dokumenta.

Svaki pojedinačni prekogranični dokument se izrađuje na osnovu strateških dokumenata Evropske unije među kojima su Višegodišnje indikativni finansijski okvir (MIFF) i Višegodišnji indikativni planski dokumenat (MIPD), kao i na osnovu relevantnih nacionalnih i regionalnih strateških dokumenata. U isto vrijeme, prilikom izrade programskog dokumenta veoma važnu ulogu ima i proces konsultacija sa potencijalnim učesnicima programa prekogranične saradnje.

Nakon zajedničke izrade programa prekogranične saradnje od strane operativnih tijela zemalja učesnica u programu, i obostranog prihvatanja finalnog prijedloga programa, slijedi njegovo odobrenje od strane Evropske komisije i potpisivanje Finansijskih sporazuma za svaku IPA godinu.

Institucije za sprovođenje programa prekogranične saradnje

Program prekogranične saradnje se implementira sa obje strane granice zemalja učesnica i to pod jedinstvenim pravilima za sve učesnike programa. Za svaki pojedinačni program, svaka zemlja učesnica mora da uspostavi odgovarajuća operativna tijela za sprovođenje navedenih programa koji se odnose na datu zemlju. Zadatak ovih tijela je da blisko sarađuju u procesu izrade i implementacije programa prekogranične saradnje.

Državna institucija tzv. **Operativna struktura** nadležna za izradu i koordinaciju implementacije programa prekogranične i transnacionalne saradnje u Crnoj Gori je **Ministarstvo za evropske integracije**.

Pored toga neophodno je osnovati i **zajedničke upravljačke strukture** koja učestvuju u implementaciji programa: **Zajednički odbor za praćenje** i **Zajednički tehnički sekretarijat**, a koje čine predstavnici zemalja učesnica u programu prekogranične saradnje.

Zajednički odbor za praćenje:

- ◆ Nadgleda sprovođenje programa prekogranične saradnje;
- ◆ Odobrava godišnje izvještaje i odabir projekata.

Zajednički tehnički sekretarijat:

- ◆ Pomaže zajedničkom odboru za monitoring i operativnim strukturama;
- ◆ Organizuje pozive za podnošenje prijedloga projekata;
- ◆ Pruža podršku aplikantima i nadgleda sprovođenje odabranih projekata.

Budući da će se programi prekogranične saradnje, bar u svojoj početnoj fazi, realizovati kroz centralizovani način upravljanja, Delegacija Evropske komisije u Crnoj Gori biće zadužena za potvrđivanje liste odobrenih projekata, ugovaranje odobrenih projekata i isplate ugovorenih iznosa.

I Poziv za podnošenje prijedloga projekata (Call for Proposals)

Program prekogranične saradnje se sprovodi kroz periodično raspisivanje javnog poziva za podnošenje prijedloga projekata. Javni poziv se objavljuje paralelno u javnim medijima na obje strane granice i na web stranama EuropeAid-a, Delegacije Evropske komisije i državnih institucija za prekograničnu saradnju u obje zemlje, i naravno na web strani zajedničkog tehničkog sekretarijata za taj program za koji se dati poziv raspisuje.

I.1 Uputstva za kandidate

Za svaki javni poziv za podnošenje prijedloga projekata se izrađuju detaljna uputstva za kandidate - podnosiocima prijedloga projekata. Uputstvom za kandidate se jasno definišu ciljevi i prioriteti datog poziva, raspoloživa finansijska sredstva, kao i minimalne i maksimalne vrijednosti projekta.

Osim gore navedenih informacija o programu prekogranične saradnje u okviru koga se objavljuje javni poziv, Uputstvo za kandidate sadrži detaljna pravila na osnovu kojih se sprovodi javni poziv:

- ◆ Kriterijumi prihvatljivosti (ko može da se prijavi, koja je teritorija obuhvaćena, koje su aktivnosti koje mogu biti finansirane, prihvatljivi troškovi);
- ◆ Kako se prijaviti, procedure koje treba slijediti, neophodna dokumenta koja treba dostaviti kao i tačan datum i vrijeme za podnošenje projektnih prijedloga;
- ◆ Način ocjenjivanja i odabir kandidata;
- ◆ Naknadno dostavljanje dodatnih dokumenata ukoliko prijedlog bude pozitivno ocijenjen;
- ◆ Način implementacije odabranih projekata.

I.2 Ko može da podnese prijedlog projekta?

Uputstvo za kandidate će tačno definisati koje institucije/organiacije mogu biti potencijalni podnosilac projektnih prijedloga u okviru datog javnog poziva. Sledeće institucije/organizacije se najčešće javljaju kao mogući podnosioci:

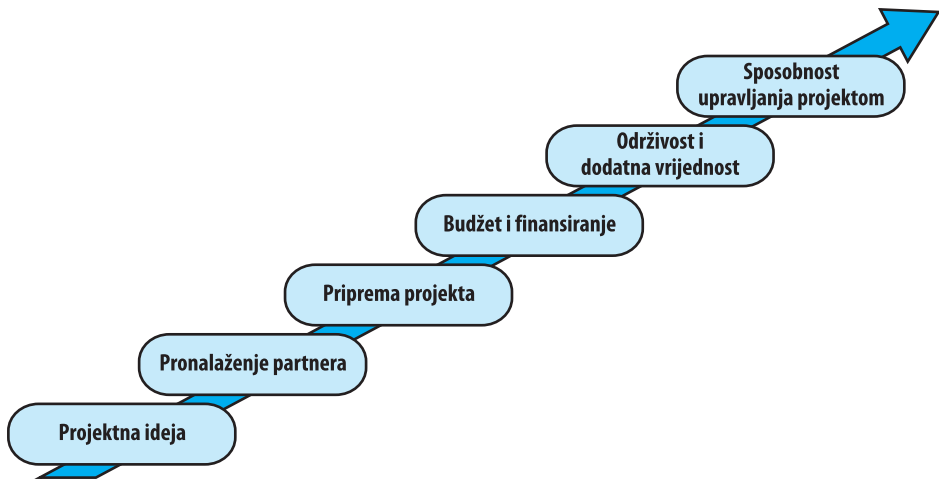
- ◆ Nefitne organizacije
- ◆ Državne institucije
- ◆ Lokalna samouprava
- ◆ Javna/komunalna preduzeća
- ◆ Vladine agencije
- ◆ Univerziteti i instituti
- ◆ Obrazovne institucije
- ◆ Nevladine organizacije i udruženja
- ◆ Poslovna udruženja
- ◆ Privredne komore
- ◆ Agencije za razvoj malih i srednjih preduzeća
- ◆ Mala i srednja preduzeća.

I.3 Ocjenjivanje i selekcija projekata

Nakon isteka roka za podnošenje prijedloga projekata, podnijeti prijedlozi ulaze u proces evaluacije. Evaluacija se vrši na osnovu tehničkih i finansijskih kriterijuma koji su navedeni u uputstvu za kandidate. Nakon evaluacije vrši se rangiranje i na kraju odabir projekata koji će biti finansirani u okviru programa prekogranične saradnje.

II Važni koraci u pripremi projektnog prijedloga

Osnovna karakteristika, koja prekogranični projekat čini takvim je postojanje bar jedne partnerske organizacije sa druge strane granice. Važni koraci u izradi prekograničnog projekta su sledeći:

II.1 Definisane projektne ideje

Ciklus pripreme projektnog prijedloga počinje sa identifikacijom projektne ideje.

Za dobar prijedlog projekta, od ključnog je značaja da projektna ideja u potpunosti odgovara sadržaju i prioritetima programa prekogranične saradnje za koji se projekat priprema. Pored toga, prilikom definisanja projektne ideje treba izvršiti procjenu da li data organizacija posjeduje materijalne i ljudske resurse neophodne za realizaciju planiranih projektnih aktivnosti, kao i procjenu potencijalnih troškova i koristi.

Nakon identifikacije projektne ideje posebnu pažnju treba posvetiti pronalaženju na-jadekvatnijih načina za njenu realizaciju.

Projektna ideja

mora da odgovara sadržaju i prioritetima programa prekogranične saradnje za koji se projekat priprema i da predstavlja odgovor na potrebe identifikovane u strateškim planovima lokalnog razvoja

II.2 Partneri

U okviru sprovođenja projekata prekogranične sardnje, organizacija koja podnosi prijedlog projekta, mora da sarađuje sa najmanje jednim partnerom sa druge strane granice. U cilju podizanja kvaliteta prijedloga projekta, preporučuje se i razvijanje partnerskog odnosa sa organizacijama i iz svoje zemlje. Partnerstva između različitih institucija i organizacija su moguća, ali prilikom odabira partnera treba voditi računa da se partneri bave sličnim aktivnostima ili da se aktivnosti nadopunjuju i da imaju ujednačene kapacitete za implemetaciju projekta. *Nakon izbora partnera potpisuje se Izjava o partnerstvu (Partnership statement).*

Ukoliko ima više partnera sa jedne strane granice, jedan od njih mora biti imenovan kao vodeći partner. Ukoliko projekat bude odobren za finansiranje, vodeći partner potpisuje ugovor, dobija finansijska sredstva i dalje ih raspodjeljuje, priprema tehničke i finansijske izvještaje i odgovoran je za generalnu koordinaciju projektnih aktivnosti sa svoje strane granice.

Vodeći partneri se moraju međusobom dogovoriti ko će biti Funkcionalni vodeći partner odgovoran za koodinaciju aktivnosti sa obje strane granice i podnošenje izvještaja o napretku realizacije projekata sa obje strane.

Traženje adekvatnog partnera sa druge strane granice koji bi podržao definisanu projektnu ideju nekada predstavlja veliki problem.

Najčešće greške:

- ♦ izjava o partnerstvu nije potpisana od svih partnera, uključujući i samog podnosioca projekta;
- ♦ izabrani partner je registrovan na teritoriji koja nije obuhvaćena programom.

II.3 Priprema projekta

Prilikom pripreme prijedloga projekata mora se strogo voditi računa da projekat bude relevantan za određeni program prekogranične saradnje i direktno povezan sa prioritetima i mjerama tog programa. Takođe, neophodno je da projekat doprinosi ispunjenju definisanih ciljeva programa, da bude izvodljiv i da rezultati budu održivi nakon njegove implementacije. U cilju uspješne pripreme prijedloga projekta prekogranične saranje neophodno je koristiti pristup upravljanja projektnim ciklusom (Project Cycle Management - PCM).

Koraci u pripremi projekta

Osnovna pravila dobrog projektnog prijedloga bi se mogla definisati na sledeći način:

- ♦ jednostavnost - definisati ne više od jednog krajnjeg cilja;
- ♦ inovativnost - projekat daje novi kvalitet i doprinosi održivom razvoju;
- ♦ preciznost - projektna ideja treba da bude jasna evaluatorima;
- ♦ odmjerjenost - dobar projekat je samo onaj za koji partneri imaju kapacitet da ga realizuju (pisanje projekta je uvijek mnogo lakše nego njegova implementacija).

Takođe treba voditi računa o tehničkim aspektima pripreme projektno dokumentacije, jer iskustva pokazuju da više od 40% prijavljenih prijedloga projekata bivaju odbijeni zbog neke sitne greške prilikom izrade projektno dokumentacije.

Najčešće greške:

- ♦ prijedlog projekta napisan ručno umjesto na kompjuteru;
- ♦ aplikacija nije uključena;
- ♦ nedostaju potpisi i pečati na odgovarajućim mjestima;
- ♦ aplikacija podnijeta na jeziku koji nije predviđen uputstvom za kandidate.
- ♦ odabrani načini realizacije projekta (metodologija) nisu u skladu sa sadržajem i prioritetima programa prekogranične saradnje;
- ♦ aktivnosti projekta ne vode jasno ispunjenju zadatah ciljeva;
- ♦ očekivani rezultati se ne mogu jasno mjeriti;
- ♦ ciljne grupe i njihove potrebe nisu jasno definisani;
- ♦ projektni zadaci nisu jasno definisani;
- ♦ neadekvatno postavljena podjela poslova u okviru projektnog tima između partnerskih organizacija.

Projekat mora da bude:

- ♦ **usaglašen sa prioritetima, mjerama i ciljevima programa**
- ♦ **jasan**
- ♦ **izbalansiran**
- ♦ **izvodljiv**
- ♦ **održiv**
- ♦ **predat u skladu sa tehničkim propozicijama**

II.4 Budžet

Nakon definisanja ciljeva i aktivnosti projekta prelazi se na izradu budžeta koji treba da odslkava implementaciju projektnih aktivnosti. Prilikom izrade budžeta treba voditi računa da bude pregledan i da troškovi budu realni i izraženi u eurima.

U budžetu projekta treba izraziti i finansijski doprinos organizacije koja podnosi prijedlog projekta (kod prekograničnih programa finansiranih u okviru IPA-e minimalni finansijski doprinos je 15% od vrijednosti projekta), tako da ukupan budžet čini zbir sredstava za koja se aplicira i navedeni neophodni doprinos organizacije. Treba imati u vidu da plate državnih činovnika mogu da budu tretirane SAMO kao finansijski doprinos, ali ne mogu biti finansirane iz nepovratne pomoći.

Učešće organizacije u naturi, tzv. "in-kind" učešće (na primjer zemljište, nekretnina, trajna kapitalna roba, sirovine, neisplaćen dobrovoljni rad privatnom licu ili preduzeću) ne može se smatrati finansijskim doprinosom.

Najčešće greške:

- ♦ tražena suma za finansiranje prelazi maksimalne ili minimalne vrijednosti koje su definisane u uputstvu za kandidate;
- ♦ pogrešno sabrane stavke budžeta tako da se na kraju dolazi do pogrešnih iznosa troškova i ukupnog budžeta;

Preporuka: tokom pripreme budžeta provjeriti nekoliko puta troškove kako bi se izbjegle navedene greške.

Budžet mora da bude:

- ♦ **pregledan;**
- ♦ **izražen u realnim okvirima bez PDV-a;**
- ♦ **sa finansijskim doprinosom podnosioca projekta**
- ♦ **troškovi moraju da prate aktivnosti iz projektnog prijedloga.**

II.5 Održivost projekta

Održivost projekta predstavlja veoma važan faktor koji utiče na kvalitet prijedloga projekta. Prilikom izrade prijedloga projekta neophodno je uvažiti prethodna iskustva organizacije, kao i mehanizme kojima će se objezbediti dugoročni efekti rezultata i koristi koje je projekat proizveo.

Kvalitet prijedloga projekta, u svakom slučaju, bitno određuje i činjenica da li projektne aktivnosti imaju dugoročne efekat ili se uticaj projekta završava onog trenutka kada prestane finansiranje projekta i o tome se posebno vodi računa prilikom njegove evaluacije.

Jedan od načina da se testira održivost projekta jeste da se postavi pitanje da li se njegovom realizacijom dobija nešto na poklon, ili se izgrađuju sopstveni kapaciteti za dalje samostalno funkcionisanje.

Najčešće greške:

- ♦ najčešća greška koju čine predlagači projekta jeste da ne identifikuju prave načine za nastavak aktivnosti i uticaj nakon formalnog završetka implementacije projekta.

Indikatori održivosti:

- ♦ **dugoročan efekat projektnih aktivnosti**
- ♦ **uticaj projekta i nakon prestanka finansiranja**

II.6 Kapacitet za implementaciju projekta

Prilikom evaluacije prijedloga projekata bitnu ulogu ima tehnički i finansijski kapacitet organizacije koja podnosi projektni prijedlog.

Da li jedna organizacija ima kapacitet za upravljanje projektom zavisi od broja zaposlenih, prethodnog iskustva u implementaciji projekata, specifičnih znanja koja se odnose na oblast koju pokriva projekat kao i finansijskih sredstava kojima organizacija raspolaže.

Kapacitet organizacije je važan, kako sa aspekta same implementacije projekta u slučaju da bude odobren, tako i sa aspekta održivosti pozitivnog delovanja projekta nakon njegovog završetka.

Tehnički i finansijski kapacitet podrazumijeva:

- ♦ **iskustvo organizacije podnosioca projekta**
- ♦ **broj zaposlenih**
- ♦ **specifična znanja**
- ♦ **finansijska sredstva**
- ♦ **opremu**

Najčešće greške:

Najčešća greška koju podnosioci prijedloga projekta čine u ovoj oblasti jeste da šturo predstavljaju svoju organizaciju kao i resurse kojima ona raspolaže. Mnogi koji čine ovu grešku polaze od toga da samo ime organizacije sve govori i da je ona toliko poznata da nema potrebe dodatno pisati o njenim kapacitetima. Međutim evaluatori prilikom ocjene kapaciteta organizacije uzimaju u obzir samo ono što je napisano u samoj aplikaciji. Na taj način organizacija može da bude ocijenjena lošije i da izgubi dragocjene poene samo zbog neadekvatne prezentacije sopstevnih kapaciteta.

III Koraci koji se mogu preuzeti prije objave javnog poziva

Imajući u vidu da će se prijedlozi projekata dostavljati na engleskom jeziku, da moraju biti izrađeni u skladu sa evropskim procedurama i da većini mogućih korisnika programa prekogranične saradnje nedostaje iskustvo u pripremi i realizaciji projekata tog tipa, prijedlažemo da se, na osnovu rezimea programskih dokumenta koji su na

raspolaganju, a na osnovu kojih se jasno mogu sagledati prioriteti i ciljevi određenih programa, preduzmu sledeći koraci:

- ◆ razmotriti ko bi iz organizacije mogao pohađati obuke koje će se organizovati, kako bi stečeno znanje prenio i na druge zaposlene;
- ◆ razmisliti o mogućim projektnim idejama;
- ◆ razmisliti o mogućim partnerima sa druge strane granice, kao i u zemlji;
- ◆ razmisliti o finansijskom planu (troškovi i finansijski doprinos organizacije);
- ◆ uspostaviti kontakt sa predstavnicima projekta tehničke pomoći i posavjetovati se o mogućim obukama kao i projektnim idejama;
- ◆ kontaktirati druge organizacije koje imaju iskustvo u realizaciji projekata prekogranične saradnje ili jednostavno projekata finansiranih od strane Evropske unije.

Uspješna realizacija programa prekogranične saradnje ne zavisi samo od kapaciteta državnih institucija da uspješno vode i koordiniraju aktivnosti u toku realizacije programa, već i od sposobnosti potencijalnih korisnika da izrade što veći broj dobrih projektnih prijedloga koji mogu da budu finansirani iz sredstava prekogranične saradnje.

Prekogranična saradnja se ogleda u zajedničkom radu i usklađenoj koordinaciji učesnika programa sa obje strane granice kao i državnih institucija i korisnika programa.

Korisni linkovi

Pored linkova ka veb sajtovima programa i organizacija predstavljenih u prethodnim poglavljima, pripremili smo listu evropskih, regionalnih i nacionalnih sajtova na kojima možete naći korisne informacije o Evropskoj uniji i raspoloživim sredstvima:

Linkovi Evropske unije:

Veb-portal Evropske unije (dostupan na svim jezicima zemalja članica Evropske unije):

<http://europa.eu>

Politika proširenja:

http://ec.europa.eu/enlargement/the-policy/index_en.htm

IPA:

http://ec.europa.eu/enlargement/how-does-it-work/financial-assistance/instrument-pre-accession_en.htm

Zemlje potencijalni kandidati, Profil Crne Gore:

http://ec.europa.eu/enlargement/potential-candidates/montenegro/index_en.htm

EuropeAid, mogućnosti finansiranja:

http://ec.europa.eu/europeaid/work/funding/index_en.htm

PADOR baza podataka o organizacijama koje apliciraju za Evropske fondove:

http://ec.europa.eu/europeaid/work/onlineservices/pador/index_en.htm

Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori:

<http://www.delme.ec.europa.eu>

Linkovi na državnom nivou:

Vlada Crne Gore:

<http://www.gov.me>

Ministarstvo evropskih integracija Crne Gore:

<http://www.mei.gov.me>

Korisni linkovi o Evropskoj uniji iz regiona (na hrvatskom i srpskom):

<http://www.entereurope.hr/>

<http://www.mojaevropa.rs/>

<http://www.euractiv.rs/>

SADRŽAJ:

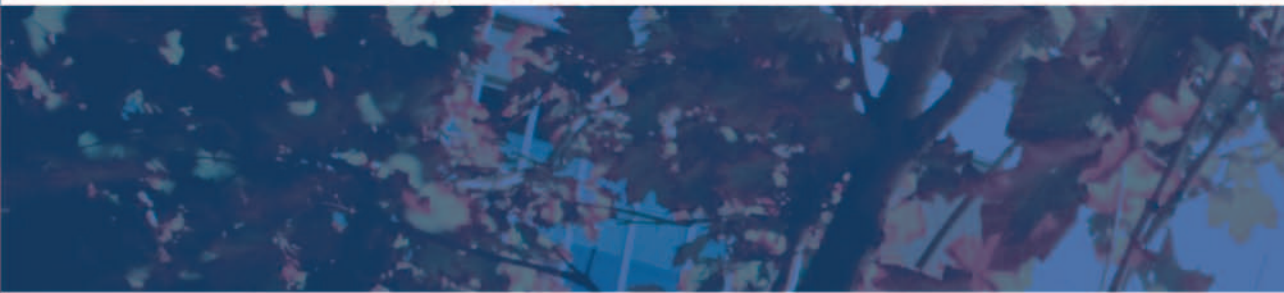
Predgovor	1
DIO I: Sredstva pomoći Evropske unije	3
Evropska unija	5
Kako koristiti sredstva pomoći EU	6
Sredstva pomoći EU dostupna lokalnim smoupravama Crne Gore	10
1. Instrument za pretpristupnu pomoć	11
1.1 Grant šema	12
1.2 Prekogranična saradnja	13
1.3 Višekorisnička IPA	24
1.4 Programi transnacionalne saradnje	24
1.5 Komponente III i IV IPA programa	25
2. Drugi programi podrške	27
2.1 Programi Zajednice	27
2.2 TAIEX	31
2.3 Twining	32
2.4 SIGMA	32
DIO II: Drugi fondovi	33
Fondacija Instituta za otvoreno društvo	35
Balkanski fond za demokratiju	36
Evropski fond za Balkan	37
Centralnoevropska inicijativa	38
DIO III: Međunarodne organizacije u Crnoj Gori	43
Misija OEBS-a u Crnoj Gori	45
USAID Crna Gora	47
UNDP Crna Gora	48
GTZ Crna Gora	50
Austrijska agencija za razvoj (ADA)	51
Svjetska Banka	52
Kancelarija Savjeta Evrope u Crnoj Gori	53
EBRD	53
TIKA	54
Ambasade	54
Aneks - Vodič za potencijalne korisnike prekograničnih programa	55
Korisni linkovi	63

Naslov:
Raspoloživi projekti za finansiranje opštinskih projekata

Izdavač:
Zajednica opština Crne Gore

Dizajn i priprema za štampu:
Yugrafic, Podgorica

Tiraž:
220

ZAJEDNICA OPŠTINA CRNE GORE

Adresa: Mitra Bakića 142, Podgorica

Tel: 020 620 097

Fax: 020 620 123

e-mail: uom@t-com.me

web: www.uom.me